

Inka Makkonen

LOMAKOKEMUKSET LAPSUUDEN MUISTOISSA
Muistitietotutkimus aikuisten kertomuksista

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

13.05.2016

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: LOMAKOKEMUKSET LAPSUUDEN MUISTOISSA. Muistitietotutkimus aikuisten kertomuksista.

Tekijä: Inka Makkonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ_x_Sivulaudaturtyö__Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 59

Vuosi: 2016

TIIVISTELMÄ

Ajankäyttöämme määrittää usein työ- ja vapaa-ajan jakautuminen kahtia. Lasten vapaa-aika määräytyy joko vanhempien työssäkäynnin tai oman koulun työaikojen mukaisesti. Vapaa-aika tarkoittaakin usein lomaa ja lomalla koettavia kokemuksia. Lomakokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa on tarkasteltu kokemuksia aikuisten näkökulmasta jättäen lasten kokemukset ulkopuolelle. Matkailututkimuksen piirissä on huomattu lapsuuden vapaa-aikaan liittyvien kokemusten tutkimuksen puute, johon tämä tutkimus vastaa muistitietotutkimuksen muodossa.

Tutkimuksen yleisenä tavoitteena on lisätä ymmärrystä lapsuuden lomista. Tutkimuskohteena ovat lapsuuden lomakokemukset, ja niiden sisältämät merkitykset. Tutkin työssäni sitä, millaisina lapsuuden lomakokemukset näyttäytyvät kirjallisissa lomakertomuksissa. Kokemus ymmärretään tutkimuksessa John Deweyn kokemusfilosofiaa mukailen, jonka mukaan nykyhetken kokemukseen vaikuttavaa erityisesti menneet kokemukset sekä muun muassa reflektoinnin avulla tapahtunut oppiminen.

Osatutkimustehtäviä, jotka auttavat vastaamaan päätutkimustehtävään, ovat seuraavat: Millaisina lapsuuden lomakokemusten kokonaisrakenteet näyttäytyvät eri vuosikymmeninä? Miten kokemuksen elementit näyttäytyvät lapsuuden lomaa koskevissa kertomuksissa? Koska tutkimuksessa tarkastellaan lapsuuden lomakokemuksia lisäksi matkailututkimuksen näkökulmasta, kolmantena osatehtävänä on tarkastella sitä, millaisena matkailu ja matkakokemukset näyttäytyvät lapsuuden lomakokemuksissa.

Tutkimuksen aineistona toimii Työväen muistitietotoimikunnan keräämästä Unohtumaton loma -muistitietoaineistosta valitut keräelmät, jotka kuvaavat 1930- ja 2000-lukujen välillä koettuja lapsuuden lomakokemuksia. Aineisto analysoitiin sisällönanalyttisin keinoin, tulkinnan avulla.

Tutkimuksen tuloksissa ilmeni, että lapsuuden eri vuosikymmenten lomakokemukset näyttäytyvät hyvin moniaineksisina aikuisten kertomuksissa. Kertomuksista välittyy vahvasti nostalgian tunne ja lapsuuden lomat vaikuttavat aikuisuuden lomakokemuksiin. Matkalla oleminen, oli se sitten mielikuvitusmatka tai matka mummolaan, luo merkityksen lapsuuden lomalle.

Tutkimuksen lisäksi tietoa lapsuuden lomakokemuksista. Tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi kasvatustieteellisessä keskustelussa sekä esimerkiksi matkailun kehittämisen työkaluna.

Asiasanat: Kokemus, kokemusoppiminen, muistitietotutkimus, lapsuus, matkailututkimus

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	5
1.1	Muistojen lomakokemukset.....	5
1.2	Lapsuuden lomakokemukset	6
1.3	Aineisto ja menetelmät	7
1.4	Tutkimuksen eettistä tarkastelua.....	7
1.5	Tutkimuksen rakenne	8
2.	LAPSUUDEN LOMAKOKEMUKSET	10
2.1	Suomalaisten matkailun ja vapaa-ajan historian lähtökohtia.....	10
2.2	Matkakokemukset.....	11
2.3	Perhematkailu	12
3.	JOHN DEWEYN PRAGMATISTINEN KOKEMUSKÄSITYS	14
3.1	Kokemuksen käsitteestä	14
3.2	Pragmatismi	14
3.3	John Deweyn pragmatistinen kokemuskäsitys	16
4.	AINEISTO JA MENETELMÄT	21
4.1	Muistitietohistoria.....	21
4.2	Sisällönanalyysi	24
4.3	Työnväen arkiston Unohtumaton loma –aineisto	27
5.	LAPSUUSLOMIEN VUOSIKYMMENET	30
5.1	Vuosikymmenten lomakertomusten kuvaus.....	30
5.2	Vapaus ja työ –dikotomia	35
6.	LAPSUUDEN LOMAKOKEMUKSET OPPIMISEN NÄYTTÄMÖNÄ.....	37
6.1	Kokemusten vuorovaikutus	37
6.2	Lapsuuden muistot ja nostalgian tunne	40
6.3	Kokemusten vaikutus	42
7.	MATKALLA LAPSUUDEN LOMASSA	45
7.1	Lapsuuden lomamatkat.....	45
7.2	Matkalla olon merkitys	47
8.	YHTEENVETO	49
	KIITOKSET	51

AINEISTOLÄHTEET	52
LÄHTEET	53
LIITE 1. LOMAKERUUESITE	57

KUVIOLUETTELO

1. Kokemuksen malli.....	20
--------------------------	----

1. JOHDANTO

What did you experience on your holiday? (Löfgren, 1999, s. 14.)

Suomalaiset viettävät lomaansa usein lähiympäristönsä ulkopuolella, ja matka saattaa suuntautua ystävien ja sukulaisten luo kotimaan sisällä tai matkalle voidaan lähteä myös ulkomaille. Matkailu maailmanlaajuisesti on viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana kokenut valtavia muutoksia matkailun laajetessa ja monipuolistuessa. Nyt matkailu onkin saavuttanut aseman yhtenä suurimmista ja nopeimmin kasvavista aloista maailmassa. (UNWTO, 2015.) Kuten luvun aloitussitaatti kuvaa, lomaan ja lomalla olemiseen liittyy oleellisena osana *kokemus*. Lomakokemuksia tarkastellaan tässä tutkimuksessa lapsuuden lomien näkökulmasta. Johdannon tavoitteena on esitellä lukijalle lapsuuden lomakokemuksiin paneutuvan tutkimuksen taustaa sekä tutkimuksen kulkua.

1.1 Muistojen lomakokemukset

Nykypäivänä aikuisten ja lasten arkeen sisältyy vapaa-aikaa, joka mahdollisuuksien mukaan käytetään kutakin lomailijaa miellyttävällä tavalla. Vapaa-aika voi tarkoittaa työ- tai kouluviikkoihin sisältyviä vapaapäiviä tai varsinaisia loma-aikoja. Aikuisuuden kontekstissa lomalla tarkoitetaan yleensä työllä ansaittua tai työelämän ulkopuolella olevilla muulla tavoin lomaksi koettua vapaa-aikaa. Alle kouluikäisten lomaa määrittelevät usein vanhempien lomaajat ja koululaisten lomien nähdään olevan taas koulun työpäivistä ansaittua lomaa. (Koivusilta & Sillanpää, 1991, s. 13–15.) Loma-aikoina koululaiset viettävät aikaansa erilaisin keinoin, tosin koululaisten lomanviettotavat muuttuneet historian saatossa (Valentine & McGendrick, 1997), samanaikaisesti ympäröivän yhteiskuntamme muuttuessa. Voimme itsekkin havainnoida nykypäivän lasten ajankäyttöä sekä verrata sitä omaan lapsuuteemme, ja huomata erilaisia muutoksia tapahtuneen. Vaikka muutoksia lomaviettotavoissa on ollut, lapset kokevat lomat jollakin tavoin yhä ja niistä jää mieleen muistoja. Muistiin jää jälki koetuista tapahtumista, mutta ei välttämättä todellista tapahtumaa edustavalla tavalla (ks. Knuutila, 2007). Eri elämänvaiheissa vietetyistä lomista jää mieleemme muistoja, jotka pitävät sisällään monenlaisia kokemuksia, olivat kokemukset sitten positiivis- tai negatiivissävytteisiä.

Erilaisten menneisyyden kokemusten muistelu ja käsittely on yksilölle tärkeää. Muistelun avulla voi kokea voimaantumisen tunteita ja sekä vahvistaa omaa profiiliaan sekä ymmärtää ympäristöään entistä paremmin (Nuolijärvi, 2007, s. 79).

1.2 Lapsuuden lomakokemukset

Tutkimuksen aiheena ovat lapsuuden lomakokemukset ja matkailututkimuksen piirissä onkin tarkasteltu lasten ja perheiden lomakokemuksia (ks. Carr, 2011). Nämä tutkimukset osoittavat lomamatkojen vaikuttavan muun muassa perheiden sisäisiin suhteisiin positiivisella tavalla (Lehto, ym., 2009). Lisäksi joissain tutkimuksissa lapset on nähty kuluttajina, jotka vaikuttavat perheiden matkakohteiden valintaan ja lasten rooliin perheiden valintojentekoprosessissa (Gram, 2007).

Kuten yllä jo mainitsin, lasten ollessa lomalla koulusta, heillä on mahdollisuus vaikuttaa perheensä kulutukseen esimerkiksi vapaa-ajan ja matkailun kontekstissa. Tässä näkökulmassa on kuitenkin niin, että lapsen oma henkilökohtainen näkökulma jää puuttumaan, koska tarkastellaan havaintoyksikkönä kokonaista perhettä. Tällöin lapsen oma subjektiivinen kokemuksen tarkastelu jää puutteelliseksi. (ks. Carr, 2011, s.12.) Esimerkiksi Suomessa on vastikään tarkasteltu tuettujen lomien positiivisia vaikutuksia, mutta tässäkin tutkimuksessa lasten kokemuksiin liittyviin kysymyksiin vastasivat heidän vanhempansa (Korkiala & Puumalainen, 2015), ja näin ollen lasten kokemuksia koskeviin tulkintoihin on syytä suhtautua kriittisesti.

Vaikka perhelomien positiivisia vaikutuksia onkin tutkittu (Shaw, Havitz & Delemere, 2008; Schänzel, ym. 2012), menneisyyden lapsuuden lomakokemuksia koskeva tutkimustieto on vähäistä. Eri-ikäisten naisten menneisyyden lomakokemuksia koskevassa tutkimuksessaan Small (1999) havaitsi naisten suhteuttavan menneitä kokemuksiaan verrokkiryhmiin, joita olivat muun muassa nykyajan nuorempien sukupolvien mahdollisiin kokemuksiin.

Lapsuus onkin matkailututkimuksessa hyvin marginaalinen tutkimusalue, jonka huomioinnin tarpeellisuutta on useissa yhteyksissä peräänkuulutettu (Poria & Timothy, 2014; Obrador, 2012; Small, 2008). Lapsuuden lomakokemuksia tutkimalla voidaan mahdollisesti ymmärtää niiden merkityksiä nykyisiin kokemuksiin sekä lapsuuden lomien historiallista muutosta.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni edustaa muistitietohistoriaa, jonka tavoitteena on kuvata usein yleisen historian kirjoituksen ulkopuolelle jäävien ilmiöiden, kuten tässä tapauksessa lapsuuden lomien rakennetta. Tutkimuksen aineistona toimii Työväen muistitietotoimikunnan keräämästä Unohtumaton loma -aineistosta valitsemani kahdeksaa vuosikymmentä, 1930-luvulta 2000-luvulle, kuvaavaa keräelmää. Työväen arkistossa sijaitseva aineisto sisältää yhteensä 303 lomamuistoihin liittyvää kertomusta. Näiden kolmensadankolmen keräelmän joukosta valittujen keräelmien valintakriteereinä toimivat seuraavat asiat: Keräelmän tuli kertoa ensisijaisesti *lapsuuden lomakokemuksista*. Kun keräelmiä oli löytynyt kaikilta mahdollisilta vuosikymmeniltä, seuraavan kriteeri valinnalle oli se, että keräelmä täytyi sisältää myös *reflektointia aikuisiän lomakokemuksiin*. Kun aineistosta oli valittu molemmat kriteerit täyttävät keräelmät, valittiin ilman keräelmää jääneiden vuosikymmenten edustajiksi ainoastaan ensimmäisen kriteerin täyttävä keräelmä. Tarkasteltavia keräelmiä tässä tutkimuksessa on kaksitoista kappaletta, jotka muodostavat siis tutkimuksen aineiston. Tästä eteenpäin aineistosta puhuttaessa viitataan tähän kaksitoista keräelmää sisältävään aineistoon.

Aineisto analysoitiin laadullisesti sisällönanalyttisiä keinoja mukailleen. Menetelmän avulla on mahdollista saada kuuluviin aineistossa ilmenevät, tutkimuksen kannalta tärkeät seikat. Sisällönanalyysiä edelsi aineiston lähiluku, jonka avulla sain muodostettua aineistosta laajan ja syvällisen kuvan.

1.4 Tutkimuksen eettistä tarkastelua

Tutkimuksen aineistolähteenä olen käyttänyt muistitietotoimikunnan keräämästä keruuaineistosta valitsemiani keräelmiä. Keräelmien valinnassa ensisijaisena kriteerinä käytin sitä, että vähintään yksi keräelmä tulisi kuvaamaan kullakin mahdollisella vuosikymmenellä vietettyä lapsuuden lomaa. Mikäli keräelmiä oli enemmän kuin yksi, valitsin keräelmän joka sisälsi jonkinlaista reflektointia nykyaikaan tai aikuisuuteen. Lisäksi joitakin vuosikymmeniä edustamaan valitsin kaksi keräelmää. Näissä tapauksissa ne edustivat kahta hieman erityyppistä näkökulmaa lapsuuden lomasta, esimerkiksi maalaislapsen ja kaupunkilaislapsen keräelmä edustaa samaa vuosikymmentä, mutta kuvaus lomasta on näissä tapauksissa hieman erilainen. Tämä myös tarkoittaa sitä, että suuri määrä keräelmistä on jäänyt tarkastelun

ulkopuolelle. Aineiston valintaa tehdessäni selasin kaikki keräelmät läpi ja tämä rajaus on tutkimusasetelmani kannalta relevantti.

Yllämainittujen tutkimuseettisten kysymysten lisäksi on tarpeellista tarkastella tutkimuksen luotettavuutta. Kuten Mäkelä (1990, s. 35) toteaa, että *se, mikä yhdestä tutkijasta on ”päivänselvää”, on toisesta täysin kiistanalaista*. Näin on myös tässä tutkimuksessa. Vaikka esimerkiksi ensimmäisen tulosluvun aineiston kuvailu onkin aineistolähtöistä, on kertomuksia eri vuosikymmeniltä tiivistettäessä tapahtunut valintaa. Koska tutkimuksen aineistona toimii arkistossa säilyssä olevan aineiston keräelmät, lukija voi halutessaan tutustua niihin. Työväen arkiston muistitietoaineiston yleisen viittausohjeen mukaisesti olen liittännyt tutkimukseni loppuun aineistolähdeluettelon, jossa näkyy muodostamani koodi, joka ilmaisee lähdekirjoittajan sukupuolen sekä sen, mitä vuosikymmentä kirjoittaja edustaa. Aineistolähdeluettelossa näkyy myös arkistossa saatavilla olevan aineiston ja keräelmän sidosnumero sekä itse keräelmänumero.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Johdannossa olen kuvannut tutkimuksen taustaa tiivistetysti. Tutkimuksen toisessa luvussa tarkastelen lomakokemuksiin liittyvää tieteellistä keskustelua yleisellä tasolla ja jonka jälkeen luon katsauksen lapsuuden lomakokemuksia koskevaan keskusteluun. Koska tutkimuksen tieteellisenä tehtävänä on tutkia lapsuuden lomakokemuksia eri vuosikymmeninä koettujen lomakokemusten näkökulmasta, luvun alussa kuvaan myös suomalaisen matkailun historiaa lyhyesti.

Kolmannessa luvussa kuvaan tutkimuksen tieteenteoreettista taustaa, pragmatiikkaa sekä sitä edustavan, tämän tutkimuksen keskeisimmän teoreetikon ja filosofin John Deweyn käsitystä kokemuksen luonteesta. Esittelen myös Deweyn ajatteluun pohjautuvan kokemuksen mallin, jota käytän apuna tulosluvuissa tulkitessani lapsuuden lomakokemuksista kertovaa aineistoa. Perustelen luvussa myös pragmatistisen tieteenteorian valintaa suhteutettuna muihin kokemusta käsitteleviin tieteentilosophisiin keskusteluihin.

Tutkimus sisältää kolme tuloslukua, joista ensimmäisessä kuvaan lapsuuden loman vuosikymmeniä aineistolähtöisesti. Samassa luvussa tarkastelen myös aineistossa esiintyvää

keskeisintä teemaa, Vapaus ja työ -dikotomiaa. Toisessa tulosluvussa analysoin aineistoa Deweyn ajatteluun pohjautuvien kokemuksen elementtien mukaisesti. Viimeisessä tulosluvussa tarkastelen aineistoa matkailun näkökulmasta. Johtopäätöksissä kerron tuloslukujen sisällöstä tiivistetysi, arvioin tutkimuksen tuottamaa tietoa sekä sitä, millaisia jatkotutkimustarpeita tuloksien myötä nousi esille.

2. LAPSUUDEN LOMAKOKEMUKSET

Suuri osa matkakokemuksiin liittyvistä tutkimuksista tarkastelee aikuisten kokemuksia, jotka ovatkin luoneet tärkeän pohjan matkakokemuksiin liittyvälle keskustelulle (Carr, 2011, s.169). Kuitenkin lapsuutta ja lasten matkakokemuksia käsittelevä keskustelu on jäänyt osaltaan vähäisemmäksi (Poria & Timothy, 2015; Shaw ym., 2008; Small, 2008). Jotta voisimme tutkia lapsuuden lomakokemuksia, on myös tärkeää ymmärtää kyseistä aikaa myös historiallisesti. Ensimmäisessä alaluvussa tarkastelen suomalaisen matkailun muutosta toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa. Sen jälkeen alaluvussa tarkastellaan sitä, millaista on matka- ja lomakokemuksiin liittyvä tieteellinen keskustelu.

2.1 Suomalaisten matkailun ja vapaa-ajan historian lähtökohtia

Toisen maailmansodan jälkeen alkoi valtava muutos maatalousvaltaisesta Suomesta teollistumista kohti. Ennen teollistumisen aikakautta suomalaisten vapaa-aikaa ja ajankäyttöä muutoinkin määrittivät maataloudelliset työt. Kotieläimet oli hoidettava ja vilja kasvatettava ja niitettävä ajallaan, joten erillistä vapaa-aikaa ei sinänsä ollut. Näin oli vielä 1950-luvun alun Suomessa. Teollistuminen merkitsi muuttoliikettä kaupunkeihin sekä ajan entistä tarkempaa jäsentymistä työ- ja vapaa-aikaan. (Heinonen, 2008, s.111.) Teollistumisen ja kaupungistumisen myötä lisääntyi myös vapaa-aika ja se tarjosi työläisille ja heidän lapsilleen mahdollisuuden viettää vapaa-aikaansa erilaisissa huvituksissa. Viisipäiväinen työviikko, joka säädettiin vuonna 1965, lisäsi vapaa-aikaa entisestään. (Heinonen, 2008, s. 111–112.)

Vapaa-ajan historia liittyy läheisesti myös matkailun historiaan. Ensimmäisille matkoille päästiin ajoneuvoilla, joita suomalaiset ryhtyivät ostamaan 1950-luvun puolivälin jälkeen mahdollistuneen kulutuksen myötä. Ajoneuvoina toimivat pyörät, polkupyörät ja myöhemmin autot. Ennen tätä autoilun kulta-aikaa, autot olivat suurimmalta osin ainoastaan puolustusvoimien käytössä. Aluksi autoilu sidottiin vahvasti vapaa-aikaan, koska autolla tehtiin retkiä ja muita huviajeluita. (Heinonen, 2008, s.120.) Koska autolla päästiin lähiympäristöä kauemmas, ja vapaa-aika lisääntyi, vahvistui myös mökkien asema suomalaisten vapaa-ajanvieton ympäristönä. Mökkeily vahvisti asemaansa suomalaisessa

yhteiskunnassa 1950-60 –lukujen taitteen jälkeen, jota on varmasti osaltaan edistänyt myös ”suuren muuton”, eli maalta kaupunkeihin suuntautuvan muuttoliikkeen aika. (Anttila, 2008.)

Ulkomaanmatkat yleistyivät vuosikymmenten edetessä ja varsinaisen etelän massaturismin laajeneminen sijoittui 1970-vuosikymmenelle. (Heinonen, 2008.) Sittenmin vapaa-aika on lisääntynyt entisestään, ja matkailumuodot lisääntyneet.

2.2 Matkakokemukset

Kun tarkastelukohteena ovat kokemukset, *experiences*, onkin tärkeää määritellä myös se, missä kontekstissa kokemuksia tutkitaan ja millaisena ne ymmärretään. Kokemukset ovat olleet tärkeässä roolissa, kun on tarkasteltu esimerkiksi matkailun keskeisintä sisältöä matkailijoiden näkökulmasta (ks. Lüthje, 2001). On myös todettu, että vapaa-aikaan liittyvää tutkimusta ei voisi olla ilman kokemuksen käsitettä (ks. Neville, 2014) ja vapaa-aikaa voi jopa määritellä kokemusten kautta. Vahva perinne vapaa-ajan tutkimuksessa onkin ollut kuvata kokemusta *jonakin kompleksisena, moniulotteisena, dynaamisena, liikkuvana ja moniosaisena asiana jolla on alku, keskikohta ja loppu sekä lisäksi se luo pohjan erilaisille vaikutuksille* (Neville, 2014, s.5). Yksi perinteisimmistä tavoista lähestyä matkakokemuksia onkin *autenttisuuden* näkökulma (ks. MacCannel, 1976; Mannell & Iso-Ahola, 1987).

Suomen kielessä erotetaan sanat kokemus ja elämys, kokemuksen viitatessa mihin tahansa kokemukseen ja elämyksen tarkoittaessa kokemusta, joka on *yksilöä voimakkaasti koskettava* (Alanen, 2007). Elämykset ja elämysteollisuus ovatkin saaneet vuosien saatossa paljon huomiota matkailualalla, kun yritykset ovat pyrkineet tarjoamaan asiakkailleen unohtumattomia kokemuksia, elämyksiä. Matkailuelämysten elinkaarimallissa Aho (2001) painottaa ajatusta siitä, että jos matkailuelämys on riittävän vahva, sitä reflektoidaan eli muistellaan. Muistelu tapahtuu yksityisesti tai sosiaalisesti ja tämä reflektointi voi vahvistaa elämystä entisestään. Matkailuelämyksen elinkaarimallin seuraava taso on rikastuminen, jossa alkuperäisen elämyksen merkittävyyttä lisätään jollakin keinolla. Nämä keinot voivat olla muun muassa lisäinformaation hankkiminen matkakohteesta tai matkan aikana tapahtunut transformaatio eli muutos; uuden harrastuksen löytäminen ja sen jatkaminen tai matkan myötä oman ajattelun ideologian muuttuminen. Matkakohteesta kerrotaan ulkopuolisille tai vierailleen kohteessa uudelleen ja uudelleen. (Aho, 2001.)

Naisten ja tyttöjen matkakokemuksia on tutkittu muistelutyön menetelmän avulla. Smallin (1999) tutkimuksen empiirisenä kohteena olivat eri-ikäisiä tyttöjä ja naisia sisältävää ryhmää, joiden kokemuksia kerättiin muisteluryhmässä tutkijan ollessa osallisena ”kanssatutkijana” (co-researcher), jolloin muisteluryhmään osallistuvat henkilöt olivat ikään kuin tutkijoita. Esimerkiksi 40-vuotiaiden ryhmässä lapsuuden matkakokemuksista nousi esille heidän tuolloin kokemansa vastuuttomuus ja he vertasivat omia menneitä kokemuksiaan nykyajan sukupolvien mahdollisiin kokemuksiin. He myös koettivat suhteuttaa kokemuksiaan omien äitiensä kokemuksiin ja lisäksi käyttivät miehiä vertausryhmänä, koettaessaan kuvitella sitä, miten vaihtoehtoisesti miehet olisivat heidän matkakokemuksensa kokeneet. 40-vuotiaat naiset myös vertasivat omia kokemuksiaan parittomien ja lapsettomien naisten mahdollisiin kokemuksiin mielikuvien avulla. (Small, 1999.)

2.3 Perhematkailu

Lapsuuden lomakokemuksia tutkittaessa on syytä sijoittaa lapsi omaan sosiaaliseen kontekstiinsa, perheeseen. Perhematkailu, *family tourism*, on matkailua, jossa perheryhmä, vähintään yksi lapsi ja yksi aikuinen (lapsen vanhempi, huoltaja tai hoitaja), matkustaa kotiympäristönsä ulkopuolelle vähintään päivän ajaksi (Schänzel, ym. 2012, s. 2–3). Vaikka perhematkailu nähdäänkin kaupallisesti tärkeänä matkailun kohderyhmänä, tieteellistä keskustelua aiheen parissa on vähän (Obrador, 2012).

Lomien merkitys perheen sosiaalisessa rakentumisessa näkyy esimerkiksi siinä, että perheen yhteiset lomat lisäävät perheen yhtenäisyyttä, parantavat kommunikointia sekä pitkällä tähtäimellä luovat muistoja lapsille sekä itse lomasta, että kaikesta yllämainitusta, jota yhteisen loman avulla on mahdollisesti saavutettu. (Shaw, Havitz & Delemere, 2008.) Lomakokemukset myös lisäävät ns. perhe-pääomaa, *family capital*, jolloin perheen keskinäiset välit ovat aiempaa tiiviimmät. (Bos, McCabe & Johnson, 2015),

Matkakokemuksien tuottamista hyödyistä yksi merkittävimmistä on *oppiminen*. Oppiminen näyttääkin olevan yksi niistä syistä, joiden vuoksi vanhemmat haluavat viedä lapsensa lomalle Carr, 2011, s.80). Kasvatuksellisissa piireissä oppimisesta, joka tapahtuu koululaitoksen ulkopuolella (formaali oppiminen), käytetään nimitystä informaali oppiminen (Feuer, 2009,

Carrin, 2011, s.81 mukaan). Tässä yhteydessä voisi mainita myös sen, että esimerkiksi Suomessa on oppivelvollisuus, jolloin Suomessa vakituisesti asuvat lapset ovat velvoitettuja suorittamaan laissa määrätyn perusopetuksen oppimäärän, jonka voi hankkia informaalisen oppimisen keinoin. (Perusopetuslaki 628/1998.)

Oppimista tapahtuu siis muuallakin kuin koulutilojen sisällä. Vapaus, innokkuus ja mielenkiinto uusien asioita kohtaan kuvastavat esimerkiksi matkailun kontekstissa tapahtuvaa oppimista. Edutainment , eli *educational entertainment*, on yksi hyvä esimerkki lasten oppimiseen tähtäävästä viihteestä, jollaista voidaan tarjota muun muassa museoissa (Aksakal, 2015). Lasten lomailu kodin ulkopuolella voi lisäksi parantaa heidän oppimistuloksiaan myös varsinaisessa kouluopetuksessa (Bos, McCabe & Johnson, 2015).

Kun puhutaan oppimisesta, siihen liittyy merkittävästi myös ympäristöstä ja kulttuurista oppiminen. Riippuu usein vanhemmista, millaisia liikkumismahdollisuuksia lapsilleen tarjoaa. Lapsuuden ajan aktiivisuustaso vaikuttaa suoraan aikuisuuden aktiivisuustasoon ja lapsen osallistuminen luonnossa tapahtuvaan virkistystoimintaan ennustaa tämän lapsen osallistuvan samankaltaiseen virkistystoimintaan myös aikuisena. Lapsuuden muistot virkistäytymiskokemuksista siis lisäsivät aikuisena virkistäytymiseen osallistumista. (Yoesting & Burkhead, 1973.)

3. JOHN DEWEYN PRAGMATISTINEN KOKEMUSKÄSITYS

Edellisessä luvussa käsitteelin loma- ja matkakokemuksiin liittyvää tieteellistä keskustelua. Tässä luvussa esittelen syvällisemmin tutkimuksen pääkäsitettä *kokemusta*. Kokemuksia voidaan tutkia monesta eri näkökulmasta ja tämän tutkimus lähestyy lapsuuden lomakokemuksia pragmatistisen kokemuskäsityksen mukaisesti. Luvun alussa kuvaan kokemuksen käsitteen taustaa ja pragmatistista filosofiaa. Lopuksi kuvaan pragmatistisen filosofian edustajan John Deweyn (1859–1952) kokemuskäsitystä, joka muodostaa tutkimukseni kokemuskäsityksen ja aineiston tulkinnan teoreettisen taustan.

3.1 Kokemuksen käsitteestä

Suomen kielen verbi kokea on laaja-alainen ja moniaineellinen. Kokeminen voi tarkoittaa monenlaisia kokemuksia ja voimme kokea hyvin erilaisia asioita. Kokemuksen karttuessa osaamisemme muun muassa vahvistuu tai voimme kokea kylmyyttä, kuumuutta, iloa, hämmennystä ja niin edelleen. Latinan termit a priori ja a posteriori kuvaavat rationaalisen (järkipäisen, a priori= ennen kokemusta) ja empiirisen (kokemusperäisen, a posteriori= kokemuksen jälkeen) tiedon välistä eroa. (Niiniluoto, 2002, 9–11.) Tämä rationaalisen ja empiirisen tiedonkäsityksen erottaminen toisistaan sijoittaa tietoteoreettiset koulukunnat eri puolille filosofista kenttää. Rationaalisen tiedonkäsityksen kiritiikiksi muodostunut empirismi kohosi filosofiseksi ohjelmaksi 1600- ja 1700-luvulla brittiläisten filosofien avulla, joihin kuuluivat John Locke, David Hume sekä Francis Bacon. (Niiniluoto, 2002, s.10.) Empirismin suhdetta tiedonmuodostukseen koetti tämän jälkeen ratkaista muun muassa Charles S. Peircen semioottinen pragmatismi. Pragmatistisen käsityksen mukaan kokemus on jotakin, joka on olemassa maailmassa vuorovaikutussuhteen avulla.

3.2 Pragmatismi

Matkailututkimuksen taustalla vaikuttavat erilaiset paradigmat, jotka tarkoittavat tutkimuksen taustalla olevia uskomuksia, jotka ohjaavat ja osaltaan selittävät tutkimuksen tekemiseen

liittyviä toimia (Guba, 1990, s. 17, Jenningsin, 2010, s. 35 mukaan). Aiemmin matkailututkimuksen taustalla on ollut enimmäkseen positivistinen paradigma, joka pohjaa luonnontieteeseen ja lyhyesti tiivistettynä katsoo maailman olevan hyvin järjestelmällinen ja maailman toimivan universaalien lakien ja totuuksien avulla. Positivistinen tutkija esimerkiksi käyttää tutkimuksissaan luonnontieteellisiä metodeja ja tutkimukset ovat laadultaan määrällisiä. (Jennings, 2010, s.37–38; Pansiri, 2005, s. 202.)

Positivismi paradigmana on kuitenkin saanut seurakseen matkailututkimuksen kentälle erilaisia paradigmoja ja yksi näistä on positivismin kritiikiksi muodostunut postpositivismi. Postpositivismi kritisoi muun muassa positivismin ajatusta universaalista totuudesta sekä sitä, kuinka luonnontieteelliset tutkimusmenetelmät soveltuvat ihmistieteiden menetelmiksi, joissa tutkimuskohteena on ihminen. (Jennings, 2010, s.38.) Postpositivistisia traditioita on erilaisia, ja yhdeksi niistä voisi kutsua myös tieteenfilosofista suuntausta pragmatismia. Pragmatismi toimiikin tämän tutkimuksen paradigmana ja tieteenfilosofisena perustana. (Jennings, 2010, s.38–39.)

Pragmatismi sanana on peräisin kreikan toimintaa tarkoittavasta sanasta, josta juontuu muun muassa englanninkielen *practice* sekä *practical*. Pragmatismien filosofiseen keskusteluun toi Charles Peirce vuonna 1878. (James, 1907, s.46.) Pragmatismien periaatteena on käytännön merkityksen korostaminen filosofiassa. Pragmaattisessa perinteessä ei ole jakoa käytäntö vs. teoria, vaan pragmatiikka korostaa molempien, *ajattelun sekä käytännön toiminnan* merkitystä. (James, 1907.)

Tutkimukseni lähti liikkeelle perinteisen länsimaisen filosofian kokemuskäsityksen mukaisesti, joka kuitenkin jalostui pragmatistisen kokemuskäsityksen mukaiseksi, jota tutkimukseni pääteoreetikko, John Dewey, edustaa. Hän ajatteli perinteisen länsimaisen filosofian olleen hyvin väärässä jaotellessa ajattelun käytännölliseen ja teoreettiseen ajatteluun. Tämän erottelun mukaan teoreettinen ajattelu on erillään käytännöllisestä ajattelusta ja ajattelu kokonaisuudessaan erillään käytännön tekemisestä. Deweyn ajattelussa korostuikin ajatus siitä, että *käytännön toiminnan olevan kaiken älyllisen ajattelun taustalla*. (Alhanen, 2013, s. 100.) Tätä pragmatistista kokemuskäsitystä voisikin kuvata seuraavanlaisesti: Kun toiminta älyllistetään kokemukseksi, kokemus jatkaa olemassaoloaan ihmisen luomissa merkityksissä.

3.3 John Deweyn pragmatistinen kokemuskäsitys

Mitä on kokemus ja mitä on järki, mieli? Mikä on kokemuksen ala ja mitkä sen rajat?
(Dewey, 1929, s. 113.)

John Dewey (1859–1952) oli aikaansa edellä sekä kokemusoppimisen ajattelussaan, että yleisessä kokemuskäsityksessään. Hänen nimensä useimmat kasvatustieteilijät yhdistävät hänen ajamaansa *learning by doing* -ideologiaan, jonka ajatuksena on se, että lapsi (ja toki aikuinenkin) oppii kokemustensa kautta. Hänen ajattelunsa mukaista kokemusoppimistaan harjoitetaan esimerkiksi ammatti- ja ammattikorkeakouluissa käytännön työharjoittelujaksoilla. (Alhanen, 2013, s.10–12.) Deweyn ajattelu ulottuu myös kasvatustieteen ja koulutuksen ulkopuolelle ja hänen oli myös filosofi, joka korosti kokemuksen merkitystä ihmisen elämässä ja kehityksessä. Hänen ajatteluaan voi hyödyntää yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa tai kutsua häntä jopa sosiologiksi (ks. Kilpinen, 2008).

Dewey on kirjoittanut kokemuksen käsitteessä mittavassa tuotannossaan useissa eri teoksissa, ja jokaisessa niistä kuvannut kokemusta sekä sen merkitystä hieman erilaisista näkökulmista ja erilaisella tarkkuudella. Tämän alaluvun sisältämässä Deweyn kokemusfilosofian esittelyssä käytän toki myös Deweyn alkuperäistuotantoa, mutta hyödynnän ensisijaisesti Alhasen (2013) ansiokasta työtä Deweyn kokemusfilosofian syvätason tulkinnan parissa. Lopuksi esittelen yllämainittujen kirjoittajien teoksista saamani kokemuksen käsitteeseen liittyvän ymmärryksen avulla muodostamani Deweyn ajatteluun pohjautuvan mallin, jota sovellan tutkimukseni loppuosan tuloslukuissa aineiston analyysin tukena.

Teot ja seuraukset

Deweyn kokemuskäsityksen keskiössä ovat teot sekä niiden seuraukset. Aistimukset, ajatukset ja tunteet ovat aina osa jotain toimintaa, eli ne määrittyvät toiminnassa. (Alhanen, 2013, s.60.) Esimerkiksi luonnossa liikkeessamme vehreyden aistimuksemme, onnellisuuden tunteemme sekä ehkäpä aiempaa kirkkaammat ajatukset määrytyvät luonnossa liikkumisen myötä. Kokemuksen taustalla ovat teot ja seuraukset:

..jos touhukas lapsi laittaa sormensa liekkiin: se tapahtuu sattumalta, tarkoituksetta, ilman aikomusta tai pohdintaa. Tapahtumasta kuitenkin seuraa jotakin. Lapsi tuntee kuumuuden ja kärsii kipua. Teko ja sen seurauksena, sormen ojentaminen ja liekin polttaminen ovat yhteydessä toisiinsa. Yksi alkaa merkitä toista. Tapahtuu kokemista sanan elintärkeässä ja merkittävässä mielessä. (Dewey, 1929, s. 121.)

Tämän kokemus opettaa lapselle sen, että tuli polttaa, ja tämän kokemuksiensa myötä seurauksena on ettei hän tietoisesti enää laita sormeaan liekkiin. Kuumuuden fyysinen kokemus luo tiedon siitä, että tuli on kuumaa ja se polttaa.

Vuorovaikutus

Koska elämme kulttuurisessa kontekstissa, myös meidän kokemuksiimme ja niiden tulkitsemiseen vaikuttavat *ympäristö, muut ihmiset sekä kaikki ympärillämme oleva*. Tämä johtuu siitä, että muiden ihmisten luomat kulttuuriset merkit, esimerkiksi kieli, rakennettu ympäristö ja esineet, vaikuttavat kokemiseemme merkittäväällä tavalla. (Alhanen, 2013, s.80.) On kuitenkin tärkeää huomata se että asioilla ja ilmiöillä, joita me koemme, ei ole itsessään *suoraa merkitystä* meihin. Eli kokemus muodostuu ihmisen ja ympäristön välisessä vuorovaikutussuhteessa jolloin muodostuu tilanteita. Nämä tilanteet muodostuvat siitä, että ihminen pyrkii johonkin ja ympäristössä vallitsevat olosuhteet vaikuttavat tähän pyrkimykseen. (Alhanen, 2013, s.110–111.) Kokemuksen voi sanoa rakentuvan vuorovaikutuksessa elinympäristömme ja sen kulttuurin kanssa. Deweyn mukaan ihmiskokemus on siis *biologisesti määräytyntä ja kulttuurisesti muovautunutta*. (Alhanen, 2013, s.80.)

Kieli on ihmisten välisen vuorovaikutuksen väline. Se on merkityksellisessä myös asemassa Deweyn kokemuskäsityksessä. Ensinnäkin, kieli erottaa meidät ihmiset ja meidän kokemuksemme muiden elollisten olentojen kokemistavoista. Tämän lisäksi kieli on se väline, jonka avulla ihmiset kykenevät *välittämään* toisilleen omien kokemustensa merkityksiä. Lapset oppivat kulttuurinsa kielen toimiessaan aikuisten kanssa ja se välittää vanhempien sukupolvien kokemuksia lapsille. Kielelliset ilmaisut erittelevät muun muassa sitä, millaisesta kokemuksesta on kyse. (Alhanen, 2013, s.108–109; 111–113.) Kun kokemusta ilmaistaan kielen avulla, kokemusten kuvauksista muodostuu merkitysverkosto, jonka avulla voidaan käsitellä erilaisia kokemuksia ja sitä mitä ne merkitsevät. Ihminen voi ikään kuin lähteä mielikuvituksensa avulla nykyhetken tilanteesta matkalle

merkitysverkostoonsa, sekä tarkastella siellä kokemustensa yhteyksiä, ilman että nämä asiat ovat todellisia hänen nykyhetken tilanteessaan. (Alhanen, 2013, s.112–113.)

Reflektio

Deweyn ajattelussa tulee usein esille se, että ihminen (ja muut elolliset) olennot refleктоivat kokemaansa aiempiin kokemuksiinsa. Muisti on hänen mukaansa valikoivaa, eivätkä muistot suoranaisesti vastaa todellista menneisyyden tapahtumaa. Muisti hävittää epäolennaisen ja säilyttää merkityksellisen ja tämä merkitys tarkoittaa sitä että kokemusta on mahdollista hyödyntää myöhemmin jotakin tarkoitusta varten. Dewey ajattelee myös muistin olevan hyvin tärkeässä roolissa nykyhetken havainnoinnissa, koska havainnot värittyvät aikaisemmillä kokemuksilla. (Alhanen, 2013, s.94–96.) Merkityksellisuuden voidaan tulkita sisältyvän kaikkeen muisteluun ja näin ollen muistojen merkityksellisyys vaikuttaa myös nykyhetken kokemukseen.

Muistojen reflektointia kokemusten tulkinnassa kuvaa Deweyn mukaan se, että hän tarkastelee tulkintaa myös mielikuvituksen, *imagination*, käsitteen avulla. Kun tulkitaan muistinvaraista kokemusta, tulee mielikuvitus auttamaan muistelijaa käyttämään muistin aineistoa luodessaan kokemuksistaan aivan uusia kuvitelmia. (Alhanen, 2013, s.96)

Mielikuvituksen tärkein tehtävä kokemuksen prosessoinnissa on se, että mielikuvituksen avulla muistelija voi asettaa vanhoja asioita uusiin yhteyksiin. Aistihavainnot eivät siis vastaa suoraan kokemuksiin liittyviä muistoja, vaan ihminen täydentää ja muuntelee niitä mielikuvituksensa avulla. (Alhanen, 2014, s. 97.)

Muisti ja muistot

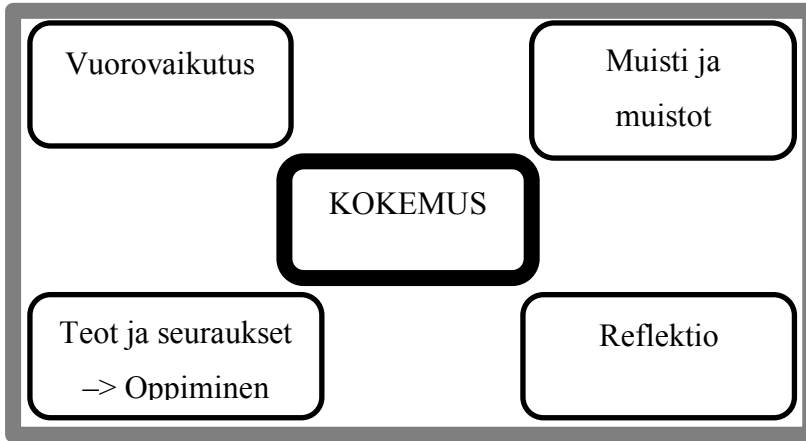
Deweyn mukaan kaikki elämämme kokemukset heijastelevat jollain tavoin mennyttä ja kaikkeen nykyhetkeen liittyy muistoja edellisistä tapahtumista. Dewey ajattelee kokemuksiemme perusrakenteiden muodostuneen jo lapsuudessa. Hän myös kritisoi aiempien filosofien kokemukäsitystä ja tämän vääränlaisen kokemukäsityksen muodostumisen olisi voinut välttää ottamalla huomioon lasten kasvamista ja toimintaa. (Alhanen, 2013, s.78–79.)

Siksi ihminen ei elä metsän petojen tavoin pelkkien aineellisten olioiden maailmassa vaan merkkien ja symbolien keskellä. Kivi ei ole vain kova kappale, johon törmätään: se on edesmenneen sukulaisen muistomerkki. Liekki ei pelkästään lämmitä tai polta, vaan symboloi ihmiskodin jatkuvuutta: elämän ilon, ravinnon ja suojan lähdettä, johon voi palata satunnaisilta vaelluksilta. (Dewey, 1929, s.51.)

Koska Dewey näkee ajattelun olevan peräisin toiminnasta ja toiminnan ja älyllisen ajattelun avulla muodostuneesta kokemuksesta, myös lapsen kokemukseen vaikuttavat nämä samat asiat. Se, mitä me olemme kokeneet lapsuudessamme, vaikuttaa taas nykyiseen kokemukseemme. Ajatteluun, joka on siis osana kokemuksemme muodostumista, kuuluu havainnointia. Lapsi taas havaitsee osittain niitä asioita, joihin ympäristö häntä ohjaa havaitsemaan (vaikka Dewey huomioikin lapsen luontaiset taipumukset ja ympäristön vuorovaikutussuhteen mm. koulutusta koskevassa kritiikissään, ks. Alhanen, 2013, s. 142). Havaintojen avulla lapsi taas tekee huomioita asioiden välisistä yhteyksistä. Kun nykyhetken havainnointia tukee menneisyyden kokemuksillaan, tulee nykyhetken kokemuksesta täydempi. Kun nykyhetken kokemukseen lisätään mielikuvitusta, voi lapsi jo ennakoita tulevia tapahtumia. Muistissa oleva kokemus siis auttaa häntä tulkitsemaan nykyhetken kokemusta ja kuvittelemaan seuraavia tapahtumia. (Alhanen, 2013, s. 102.)

Se, miten ihminen käsittelee ja merkityksellistää kokemuksiaan siis vaikuttaa hänen tulevaisuuteensa ja siihen sisältyviin moniulotteisiin kokemuksiin. Kokemuksia väritetään ja muovataan aina menneillä kokemuksilla. Joskus uudet kokemukset voivat rikkoa aikaisemman kokemuksen merkityksiä tai toisaalta ne voivat taas eheyttää ja täydentää aiempaa kokemusta. Kyky oppia kokemuksistaan on avainasemassa ihmisen kehittämisessä sekä itse kokemuksen kehittämisessä. (Alhanen, 2013, s.121-.) Tai kuten itse Dewey sananmukaisesti suomennettuna muotoilee: *..ihmiskokemus rakentuu inhimilliseksi assosiaatioiden ja muistojen ansioista, jotka ovat siivilöityneet mielikuvituksen lävitse täyttämään tunteiden vaatimuksia* (Dewey, 1929, s.134).

Yllä on kuvattuna kokemuksen eri elementit, mutta kokemuksen käsitteen ymmärtäminen deweyläisen pragmatistisesti on hieman monimutkaista tällaisen pitkän kirjallisen selityksen myötä. Seuraavaksi kuvaan kokemuksen käsitettä niin kuin olen itse sen Deweyn ajattelun inspiroimana muotoillut ja havainnollistan sitä alla olevan kuvion avulla:

Kuvio 1. Kokemuksen malli

Kuviossa on keskiössä siis kokemus, ja se kuvastaa sitä että ympärillä olevat elementit, *vuorovaikutus, muisti ja muistot, reflektio* sekä *teot ja seuraukset* ovat osa sitä. Olemme *vuorovaikutuksessa* lapsuudestamme lähtien sekä muiden ihmisten, että elinympäristömme kanssa. Esimerkiksi kommunikointi, joka toki myös on vuorovaikutusta, tapahtuu kulttuuristen merkkien avulla, jotka opimme vuorovaikutuksessa. Kokemuksemme muodostuvat näissä vuorovaikutustilanteissa, sekä niiden jälkeen. Nämä kokemukset käsittelemme *muistimme* kautta ja kokemuksista muodostuu *muistoja*. Muistojen (jotka siis myös ovat kokemuksia) avulla *reflektoimme* eteemme tulevia asioita ja se, miten me suhtaudumme niihin, eli koemme ne, riippuu aikaisemmista kokemuksistamme. Kaikki tämä tapahtuu *tekojen ja seurausten* kautta ja johtaa näistä kokemuksista *oppimiseen*.

Vaikka olenkin esitellyt yllä olevat kokemuksen elementit jonkinlaisessa järjestyksessä, on syytä mainita että kaikki näissä voi esiintyä päällekkäisyyksiä. Esimerkiksi olemme jatkuvasti vuorovaikutuksessa jo pelkästään olemassaolomme myötä. Reflektoimme myös vuorovaikutustamme, emmekä pelkästään muistojamme, ja niin edelleen. Teot ja seuraukset ovat tämän kaiken kokemisen taustalla ja taas toisaalta ne yhtä aikaa myös muodostavat kokemuksia ja vaikuttavat niihin.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen muistitietotutkimuksen pääperiaatteita; mitä se on ja mitä sen avulla voidaan tutkia. Esittelen sen jälkeen sisällönanalyysin menetelmää, jota on hyödynnetty tutkimuksen analyysimenetelmänä. Lopuksi kuvaan tutkimuksen aineistolähteenä toimivan Työväen muistitietotoimikunnan keräämää Unohtumaton loma –keruuaineistoa.

4.1 Muistitietohistoria

Jos kadottaisimme muistimme, olisimme eksyksissä, emme tietäisi keitä olemme, mihin kuulumme, mitä menneisydessämme on tapahtunut, miten suhtautua tulevaan tai miten tulla toimeen arkielämässämme. (Korkiakangas, 1999, s. 155.)

Muistitietohistoria tarkastelee marginaalin, eli yleisesti vähemmän tutkimuksen kohteena olevien ilmiöiden, kuten esimerkiksi arjen, historiaa. Tähän vähän tutkittuun marginaaliin kuuluvat myös esimerkiksi lapset, alkuperäiskansat tai eläimet, jotka hiljattain on ryhdytty ottamaan huomioon mikrohistoriallisessa tutkimuksessa. Esimerkiksi erilaiset elämäkerrat ja historiikit ovat nousseet suosioon viime vuosina. (Väyrynen & Pulkkinen, 2015, s. 7–8.) Muistitietohistoriassa tärkeintä on saada kuuluviin sellaisten ihmisten sekä ilmiöiden ääni, jotka usein jäävät perinteisen historiankirjoituksen ulkopuolelle. Muistitietohistorian lähtökohtana onkin pyrkimys *tavoittaa ja tekemään näkyväksi tavallisten ihmisten elämää* (Ukkonen, 2000, s.67). Aikojen saatossa muistitietoa on kritisoitu ja sen paikkaansa pitävyyttä epäilty, mutta sittemmin muistitiedosta on tullut vankka osa historiallista tutkimusta (Fingerroos & Peltonen, 2006, s.8–13). Muistitietohistorian perimmäisenä tavoitteena on tavoittaa tietoa yksilöiden kokemuksista osana historiallisia tapahtumia tai ilmiöitä (Salmi-Niklander, 2006, s.199).

Muistitietohistorian englanninkielinen vastine, *oral history*, tarkoittaa sananmukaisesti suomen kielelle käännettynä suullista historiaa. Suullinen historia käsitteenä ei kuitenkaan pidä sisällään kaikkea sitä, mitä muistitietotutkimus todellisuudessa on. Suomalainen muistitietotutkimus eroaa kansainvälisessä keskustelussa suullisesta historiasta siinä mielessä,

että useimmiten muistitieto sisältää muutakin kuin haastatteluja, joita suullinen historia suurimmalta osaltaan on. Mitä muistitietoaineisto siis on? Muistitieto on monimuotoista ja aineistot voivat olla esimerkiksi haastatteluja, kertomuksia, arkistojen kilpakeruuaineistoja, päiväkirjoja ja lähes mitä vain, joka on tietoa joka ei pohjautu kirjallisiin lähteisiin vaan tiedonantajan muistiin. (Perinteentutkimuksen terminologia, 2002, Fingerroosin ja Peltosen, 2006, s. 8, mukaan.) Muistitieto voi olla muutakin kuin tutkimuksen lähde, se voi olla myös tutkimuksen kohde. Muistitietoa voidaan käyttää myös elävöittämään vaikkapa historiallista tutkimusta tai muistitietoa voidaan hyödyntää tutkimuksen apuvälineenä jonkin ilmiön ymmärtämiseksi.

Kun muistitieto on tutkimuksen kohteena, tutkimuksessa tarkastellaan silloin kerronnan ja muistelun rakenteita sekä niiden tyyliä. Esimerkkinä mainitakseni muun muassa Labovin malli tuli esille useissa eri tutkimuksissa, joissa muistitieto oli tutkimuskohteena (ks. Koski, 2007.) Labovin mallin mukaan kertomuksen rakenne pitää sisällään tiettyjä kertomuksen osia. Kertomusrakennemallin mukaisesti analysoidut kertomukset tarkastelevat muistitiedon kertomuksen rakennetta narratiivisesta näkökulmasta.

Koska muistelu itsessään on konstruktivistista, muistitietotutkimus on ikään kuin rekonstruktio eletystä kokemuksesta (Fingerroos & Alanen, 2006, s.10). Kun tämä eletty kokemus on päätyntä muisteltavaksi saakka, esimerkiksi kirjoituskilpailua varten kirjoitettuun kertomukseen, on se jo selkeä merkki siitä, että tämä tietty kokemus on kertojalle merkittävä (Laurén, 2006, s.426). Muistellessamme lapsuuttamme ja siihen sisältyneitä kokemuksia, voimme jäsentää elämäämme tavalla, joka ilman kokemuksia olisi mahdotonta. Kokemusten muistelun avulla voi myös lujittaa minuuttaan sekä minuuden kuulumista yhteisöön (Korkiakangas, 1999, s. 167).

Muistitietohistoriassa keskeinen käsite on *muisti*. Muistellessa tieto pohjautuu muistinvaraisuuteen ja siihen, kuinka muisto on muistissa säilynyt ja kuinka se palautuu nykyhetkeen. Muisti onkin erikoinen ominaisuus, koska ihmiset muistavat ja painavat mieleensä samoista tapahtumista erilaisia asioita – muisti siis toimii tietoisesti ja tiedostamatta valikoiden, tulkiten ja vinouttaen havaintojamme. (Rossi, 2012, s. 59–61.) Menneisyyden muistelu on siis kaikessa valikoivuudessaan hyvin nostalgista, hyvien muistojen korostuessa ja negatiivisten ehkä unohtuessa. Kun tämä heijastuu muisteluun, muistelussa korostuu se, että *muistot* eivät ole ehkä faktaa, tosin eivät fiktiotakaan. (Knuuttila, 2007, s. 48–49.) Muisto

on siis välähdyksien eleytyn elämämme tapahtumasta, jolloin palauttaessamme muistoja mieleemme, elämme tapahtumat jossain määrin uudelleen (Korkiakangas, 1999, s.166). Välähdyksenomaiset muistot (flashbulb memories) tuovat mieleemme kokemamme tunnetilat, joihin aistimme ovat välittömässä yhteydessä. Saatamme muistaa todentuntuisesti, miltä muiston kokemishetkellä tuntui, tuoksui, näytti, maistui ja niin edelleen. (Korkiakangas, 1999, s.167, Davisin, 1979, mukaan).

Nostalgia on asia, joka nousee usein esille keskusteltaessa muistoista. Kun mennyttä aikaa muistellaan, se ei kuitenkaan aina ole nostalgissävyytteistä vaan nostalgiaan liittyy aina ajatus siitä, että tuo menneisyyden kaunis aika on jollain tavalla mennyttä ja sitä ehkä jopa kaivataan. (Korkiakangas, 1999, s. 172.)

Nostalgiaa voi olla eriasteista; *yksinkertainen nostalgia* tarkoittaa ajatusta siitä että menneisyys tuntuu ylivoimaisesti paremmalta, kuin nykyisyys. Tunne siitä, että kaikki oli ennen paljon paremmin. *Refleksiivinen nostalgikko* epäilee myös itseään sekä sitä, voisiko menneessä ollakaan tosiasiasa asiat niin hyvin, kuin nyt ajattelisi niiden olevan. Refleksiivinen nostalgia havahtuu siis siihen, että tosiasiasa muisto voi hyvin olla epärealistisen positiivinen. Näiden kahden nostalgian asteen lisäksi, voi nostalgia olla myös *tulkitsevaa*. Tällöin nostalgista tunnetta yritetään analysoida, esimerkiksi pohtimalla sitä, miksi tunne tuli juuri sillä hetkellä tai mitä hyötyä tällaisesta ajattelusta voi olla. (Korkiakangas, 1999, s. 172–173, Davisin, 1979, mukaan.)

Muistitietotutkimuksen suuntaukset voidaan jakaa kolmeen: Selittävään, ymmärtävään ja kriittiseen muistitietotutkimukseen. *Selittävä* muistitietotutkimus pyrkii selittämään muistitiedon avulla historian ilmiöitä. Selittävässä muistitietotutkimuksessa muistitieto on sivuosassa ja tuolloin tutkimuksen pääasiallisina lähdeaineistoina toimivat jotkin muut lähteet, esimerkiksi viralliset historiankirjat. *Ymmärtävän* muistitietotutkimuksen tavoitteena on muistoihin liittyvän aineiston avulla ymmärtää ja tulkita tutkimuksen kohdetta. Tutkimuksen kohteena ei siis ole muistitieto, vaan se toimii tutkimuksen lähteenä. *Kriittinen* muistitietotutkimus taas tarkastelee muistitietoa arvioivasta näkökulmasta. (Fingerroos & Peltonen, 2006; Rautakilpi, 2008.) Tutkimukseni lapsuuden lomamuistoista sijoittuu tässä tapauksessa *ymmärtävän muistitietotutkimuksen* piiriin.

Kilpakeruuseen osallistuneet henkilöt ovat tuottaneet tekstinsä omien kokemuksiensa pohjalta ja sellaiseen muotoon, kun he ovat todenneet parhaimmaksi (Pöysä, 2015, s. 19). Kokemus ja menneisyyden kokemukset ovat monien tieteenalojen tutkimuskohteena. Muistitiedon kokemuksen tutkimuksessa tutkimuksen jatkotyöstön lopullinen muoto tapahtuu usein vasta aineistoon tutustumisen jälkeen (Laurén, 2010, s.434).

4.2 Sisällönanalyysi

Kaikki kirjallisessa muodossa olevan tutkimusaineiston analyysi aloitetaan tarkalla aineistoon tutustumisella eli tästä erittelystä voisi tässä tapauksessa puhua lähiluvun käsitteellä.

Lähiluvun historialliset juuret ovat kirjallisuudentutkimuksessa ja nimenomaan siinä, että huomion kohteeksi haluttiin nostaa teksti ja sen sisältämät merkitykset (Pöysä, 2015, s. 26), mutta nykypäivänä lähiluvuksi voidaan kutsua väljästi kaikkia erilaisten teosten huolelliseen ja ymmärtävään tulkintaan suuntaavia tutkimuksia (Pöysä, 2010, s. 331). Lähiluku analyysimuotona vaatii usein huolellisempaa keskittymistä yksittäisiin kirjoituksiin (Pöysä, 2015, s. 7). Pöysälle lähiluku merkitsee useassa eri vaiheessa tapahtuvaa lukemista; ensimmäistä ja viimeistä lukukertaa, sekä kaikkia lukukertoja niiden välissä. Kun tekstiin palataan ensimmäisen lukukerran jälkeen, sen tulkinta muuttuu erilaiseksi. Tulkinta syvenee, muuttaa muotoaan tai jopa syrjäyttää aiemman tulkinnan. Lähilukemisen toistaminen onkin yksi menetelmän periaatteista. (Pöysä, 2015, s. 30–13.)

Vaikka lähiluku käsitteenä pitää sisällään lukemisen verbin, analyysimenetelmään sisältyy kirjoittamista. Jo ensimmäisenä lukukertana tutkija saattaa kirjoittaa muistiinpanoja ja näin analyysin kirjoitusprosessi lähtee liikkeelle. Lähiluvun syventyessä myös kirjoittamisen tyyli muuttuu muistiinpanojen merkinnästä tulkinnalliseen tekstintuottamiseen. (Pöysä, 2015, s.32.)

Lähiluvun perimmäisiä periaatteita noudattamalla päästään tutustumaan aineistoon mahdollisimman syvästi, jotta tutkijan ja aineiston suhde olisi tutkimuksen tekemisen kannalta hyvä. Jokaisessa laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää ymmärtää se, että mikäli tarkoituksenamme on ymmärtää ihmisten ajatuksia, on koko tutkimus perustuttava heidän pohjalleen, eikä suinkaan tutkijan (Jennings, 2010, s.166,Boylen, 1943, s.314 mukaan). Siksi onkin tärkeää ottaa huomioon ne lähtökohdat, jotka tutkimustehtävä ja empiirinen kohde muodostavat. Laadullisessa tutkimuksessa käytetty analyysimenetelmä on kuitenkin tutkijan

valinta, mutta sitä ohjaavat myös teoreettiset lähtökohdat. Sisällönanalyysi on sekä määrällisen että laadullisen analyysin menetelmä. Vaikka laadullisen tutkimuksen analyysin muoto ei olekaan yhtä tarkasti strukturoitu kuin määrällisen, täytyy siinäkin noudattaa tietynlaisia tieteellisiä käytäntöjä. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.93.)

Kuten missä tahansa analyysissä, ei myöskään sisällönanalyysi ole vain *mekaanista laariin kaatamista, teemoittelua tai itsestäänselvyyksien toistamista* (Salo, 2015, s. 187). On hyvin tärkeää, että analyysissä näkyy tutkijan oma ajattelu ja reflektointi suurena osana analyysiä. (ks. Salo, 2015.) Toisin kuin joissain muissa tutkimusmenetelmissä, sisällönanalyysi voi nojata erilaisiin laadullisiin tutkimusperinteisiin. Tässä tapauksessa sisällönanalyysi nojaa pragmatistiseen tutkimusperinteeseen (ks. luku 3.2. Pragmatismi). Edusti tutkimus sitten mitä tahansa tutkimusperinnettä, tulisi sisällönanalyysiä menetelmänä käyttävän tutkijan kuvata analyysinsä rakennetta lukijalle. Sisällönanalyysin tekemiseen on olemassa väljiä malleja, mutta koska yksikään laadullinen tutkimus ei ole samanlainen tutkimuskohteiltaan eikä myöskään aineistoltaan, on jokaisen tutkijan tehtävä valintoja analyysiä tehdessään. Koko prosessi onkin tämän vuoksi tärkeää kuvata, jotta lukijalle muodostuu selkeä kuva siitä, miten analyysi on suoritettu.

Sisällönanalyysi on lähtökohtaisesti jaettu kolmeen erilaiseen luokkaan: aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan sekä teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä tavoitteena on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, eivätkä aiemmat havainnot, tutkimukset tai teoria pitäisi antaa vaikuttaa kyseisen tutkimuksen tekemiseen tai tuloksiin. Todellisuudessa täysin aineistolähtöisen tutkimuksen toteuttaminen on vaikeaa juuri tämän kaiken jo olemassa olevan tiedon sulkeistamisen tärkeyden vuoksi, tosin ei mahdotontakaan. Aineistolähtöinen analyysi sijoittuu taustateorialtaan hermeneuttisen ja fenomenologisen tutkimuksen perinteisiin ja analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan nimen mukaisesti aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 97–98; 116.) Teorialähtöinen analyysi on aineistolähtöisen analyysin vastakohta. Teorialähtöisessä analyysissä kuvataan jokin tietty, jo olemassa oleva teoreettinen malli, jonka mukaan analyysi toteutetaan. Tavoitteena on siis testata aikaisempaa tietoa jossain uudessa kontekstissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s.99–100.)

Käytän tutkimuksessani teoriaohjaavaa analyysiä, jonka teoreettisena taustana toimii matkakokemuksiin liittyvä tieteellinen keskustelu sekä Deweyn pragmatistinen kokemuskäsitys. Teoriaohjaavassa analyysin taustalla on olemassa teoreettisia kytkentöjä,

jotka ohjaavat muun muassa analyysiin liittyviä valintoja mutta analyysi voi lähteä etenemään aineistolähtöisesti teorian sijaan. Aineisto siis puhuu omana osanaan, mutta taustalla on olemassa teoria, joka ohjaa tutkijaa käsitteiden muodostuksessa sekä analyysin toteutuksessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 98–99.)

Jokainen laadullinen tutkimus on kuitenkin omanlaisensa ja jokainen analyysimuoto näissä tutkimuksissa on niin ikään uniikki. Tuomi ja Sarajärvi (2002) ovat käyttäneet menetelmäkirjassaan Timo Laineen muodostamaa runkoa laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisen kuvaamista varten, joka tiivistettynä on seuraavanlainen:

1. Päätä, mikä aineistossa on kiinnostavaa
  2. Käy läpi aineisto, erottele nämä valitsemasi kiinnostavat asiat ja kaikki muu jää pois
  3. Luokittele, teemoita ja tyyppitele
  4. Kirjoita yhteenveto
- (Tuomi ja Sarajärvi, 2002, s. 94.)

Kaikki yllämainitut osatehtävät ovat tärkeitä laadullisen tutkimuksen kannalta, mutta niiden toteuttaminen voivat tuottaa erilaisia haasteita tutkijalle. Haasteet voivat olla luonteeltaan esimerkiksi rajaamisen vaikeuteen liittyviä, jolloin tarkastelun kohteena ovat liian monet asiat. Tässä korostuu siis tutkimussuunnitelman merkitys tutkimuksen toteutuksessa. Liian hatarasti muotoiltu tutkimussuunnitelma voi vaikeuttaa tutkimuksen etenemistä, jolloin tekemiseen tarvittava aika lisääntyy eikä se etene toivotulla tavalla. Tosiasia kuitenkin on se että kvantitatiiviseen tutkimukseen verrattua kvalitatiiviseen tutkimukseen sisältyvät luokittelun, päättelyn ja tulkinnan prosessit ovat monimutkaisempia (Mäkelä, 1990, s. 45).

Kun rajaaminen on suoritettu onnistuneesti, on aika koodata aineisto. Koodaamisen tavoitteena on toimia esimerkiksi muistiinpanoina, jäsennyksenä ja kuvailun apuvälineenä. Tässä osuudessa haastatteluaineisto litteroidaan, mutta koska tutkimuksessani käytin arkistossa olevaa muistitietoaineistoa, minulle koodaaminen tarkoitti valitsemieni kertomusten siirtoa sähköiseen muotoon. Käytännössä siis kirjoitin kertomukset puhtaaksi erillisiin word-tiedostoihin, jotka koodasin todellisilla sidos- sekä keräelmänumeroilla.

Kun koodaaminen on tehty, sisällönanalyysissä aineisto luokitellaan: aineistossa esiintyvät asiat luokitellaan luokkiin, joiden avulla jatketaan analyysin tuottamista. Jotkin sisällönanalyysiä sisältävät tutkimukset ovat jääneet analyysin syvyydessään aineiston luokittelun tasolle ja sen seurauksena saaneet kritiikkiä siitä, ettei tutkimus ole edennyt

varsinaiseen analyysiin saakka (ks. Salo, 2015). Varsinaisesta analyysin luokittelusta on olemassa esimerkkejä, mutta tässä vaiheessa niiden yksityiskohtainen esitleminen ei ole tarkoituksenmukaista, vaan varsinaista analyysiäni esittelen alaluvussa 4.3 Työväen arkiston Unohtumaton loma –aineisto.

4.3 Työväen arkiston Unohtumaton loma –aineisto

Työväen arkisto sijaitsee Helsingissä ja on perustettu vuonna 1909 Suomen Sosiaalidemokraattisen puolueen puoluekokouksessa. Arkiston toiminnan tarkoituksena on kerätä ja arkistoida työväen toiminnasta kertovaa aineistoa. Arkiston sisällä toimiva Työväen muistitietotoimikunnan tehtävänä on kerätä työväen muistitietoa ja heidän kokoelmansa sisältää tällä hetkellä muistelmia kuudesta eri teemasta. Muistitietokokoelman aineisto kerätään haastatteleamalla kertojia sekä kertojien itse kirjoittamien muistelmien avulla. Mikäli keruumuotona on haastattelu, jälkeensä äänite litteroidaan ja sen jälkeen ne ovat käytettävissä paperimuodossa numeroitujen sidoksien sisällä. Tämän lisäksi nauhat säilytetään, ja ne ovat myös tutkijoiden kuunneltavissa. (Työväen Arkisto: Eilistä ja nykypäivää.)

Pro gradu -tutkielmani aineistoina käytän Työväen muistitietotoimikunnan keräämää Unohtumaton loma -muistitietoaineistoa. Kirjoituskilpailun muodossa kerätyn aineiston vastausajankohtana oli 15.10.2010 - 31.3.2011, ja muistitietotoimikunnan tavoitteena oli kerätä lomiin liittyvää muistitietoaineistoa eri vuosikymmeniltä, paikkakunnilta ja eri elämänvaiheissa olevilta vastaajilta. Lomiin liittyvää kokemuseräistä tietoa haettiin kaikilta kansalaisilta, oli vastaaja *sitten ikäveteraani, keski-ikäinen tai nuorempi*. (Lomakeruuesite, ks. Liite 1.)

Kertojien itse kirjoittamia muistelmia kerätessä keruumuotona käytetään usein kirjoituskilpailua (Pöysä, 2006, s. 221–222). Unohtumaton loma -kirjoituskilpailun palkintona oli yhteensä 1500 euroa, joka jaettiin viidelle palkintoraadin valitsemalle kirjoittajalle. Keruu tuotti 303 vastausta 216 eri kirjoittajalta ja yhteensä 2900 liuskaa lomamuistoja. Vastaajat olivat iältään 17-90 –vuotiaita ja heistä 65% (n=196) oli naisia ja miehiä 35% (n=107). (...Sitten kun loma alkaa! Unohtumaton loma –muistitietokeruu.) Seuraava katkelmassa kuvataan kerättyä aineistoa Työväen muistitietotoimikunnan näkökulmasta:

Loma osoittautui olevan yksityistä yksityisempää aikaa ja vapauden käsityksen arkinen ulottuvuus; teen sen sitten, kun loma alkaa! Lapset ovat odottaneet leirille pääsyä tai hetkeä, jolloin vanhempien loma alkaa. Lomalla kanssaihminen paljastuu, on ihana, mukava, rasittava tai sietämätön. Jotkut haluavat olla lomalla kokonaan omassa rauhassa, korvessa, toiset tavata sukulaisia, mutta unohtumaton loma on myös pieleen mennyt loma tai synkimmillään murhenäytelmä. Niin tässäkin lomakeruussa.

Lomamuistelmat liittyvät eniten ajopeliin, ensimmäisen henkilöautoon ja sillä tehtyyn perheen telta- ja lomamatkaan Pohjois-Suomeen, Lapin matkoihin. Automerkit, matkavarusteet, vanhempien väliset suhteet, lomakassa, ajomatkat ja leirikohteet tulevat elävinä esiin 1960-luvun autoistumisen aikakaudelta. Neljän viidestä palkitusta lomakuvauksesta vastaus on matkakuvaus. Palkintoraati nosti ns. tavallisen ihmisen lomamuistoista esille liikkumisvapauden ja perhesuhteet. (...Sitten kun loma alkaa! Unohtumaton loma –muistitietokeruu.)

Koko aineisto on luokiteltu muistitietotoimikunnan toimesta seuraaviin luokkiin:

1. Lapsuuden, oman kodin ja kouluajan lomamuistot (mökkiloma, mummola)=75
  2. Kotimaan ja Lapinlomat = 142
  3. Ulkomaanlomat = 124
  4. Opinto- ja häälomat = 9
  5. Tuetut lomat = 19
  6. Lomautusmuistot, pakkolomat = 8
- (...Sitten kun loma alkaa! Unohtumaton loma –muistitietokeruu.)

Tutustuin Unohtumaton loma –aineistoon neljän päivän ajan maaliskuussa 2016 Työväen arkiston tutkijasalissa. Vaikka lapsuuden, oman kodin ja kouluajan lomamuistoihin olikin luokiteltu 75 keräelmää, katsoin tarpeelliseksi selata kaikki keräelmät läpi ja valita tutkimukseni kannalta sopivimmat lähempää tarkastelua varten. Sopivimmiksi kertomuksiksi tässä vaiheessa ymmärsin lapsuuden lomakokemuksista edes osittain kertovat muistelmat, ja ne lukumäärältään olivatkin lähellä jo luokiteltua seitsemääkymmentäviittä, muutamien lisäyksin.

Valittuani kertomukset kävin ne systemaattisesti läpi ja kirjoitin muistiinpanoihini tekstien keskeisimmän sisällön ja sen, millä vuosikymmenellä lapsuutta oli kertomuksissa vietetty. Tämän jälkeen pohdin sitä, miten rajaan analyysiini valittavat tekstit koko aineistosta. Olin alusta lähtien kiinnittänyt kertomuksissa erityistä huomiota niihin teksteihin, joissa oli tarkasteltu lapsuuden lomakokemuksia *moniulotteisesti ajan näkökulmasta*. Tällä tarkoitan

sitä, että kertomuksen sisällä reflektoidaan lapsuuden lisäksi myös nykyhetkeä ja/tai aikuisuutta. Tämän lisäksi huomasi, että aineisto sisälsi lapsuuslomien kuvauksia kahdeksalta eri vuosikymmeneltä. Tämän takia valitsin yhden jokaista vuosikymmentä kuvaavaa kertomusta, vaikkeivät kertomukset välttämättä sisältäneetkään aikaisemmin kuvaamaani ajallista moniulotteisuutta.

Palataan tässä vaiheessa vielä hieman aineiston analyysiin liittyvään kirjallisuuteen: Tutkijan tekemiä valintoja tulisi ohjata kaksi periaatetta: analyysin tulee kunnioittaa aineiston ominaislaatua sekä samassa suhteessa tutkimusteemaa. Kun analyysissä tehdään erilaisia luokitteluja, nämä kaksi seikkaa on syytä pitää vahvasti mielessään. (Tigerstedt, 1990, s.102.)

Tämä pätee silloinkin kun aineisto on kerätty kirjoituspyynnöllä, ja aineisto on hyvin moniaineksista. Kuten Saarikoski (2011) muotoilee, *tällaisen aineiston tutkiminen ei onnistu mekaanisilla yhtenäisoperaatioilla, jotakin tulkintareseptiä soveltamalla. Tulkinta on lopulta tutkijan käsityötä, määrättömien erityisten yksityiskohtien lähilukua ja tulkitseviin yhteyksiin sommittelua.* (Saarikoski, 2011, s. 121.)

Tutkimuksen analyysin alussa kokosin valitsemistani keräelmistä yhden tiedoston, joka muodosti tutkimusaineistoni. Tarkan lähiluvun avulla sain kokonaiskuvan aineistosta, ja siitä kuinka monipuolinen aineisto kyseessä onkaan. Tämän jälkeen lähdin aineistolähtöisen analyysin keinoin alustavasti luokittelemaan aineistossa esiintyneitä teemoja; esim. matkustus, oppiminen, tunteet, eläimet, kaupunki, maaseutu, vapaus, työ ja niin edelleen. Koska aineiston analyysin ensimmäisen vaiheen jälkeen tuloksena oli värikäs tiedosto täynnä erilaisia luokituksia, oli tärkeää antaa ajatuksen tasoittua ja katsoa aineistoa pintaa syvemältä. Yhdistelyn, purkamisen ja uudelleen sommittelun avulla sain muodostettua ensimmäisessä tulosluvussa esittelemäni pääteeman, Vapaus ja työ -dikotomian, jonka avulla sain tulkittua aineistoa. Kokemuksen elementtejä analysoin luvussa 6 Deweyn ajattelusta muodostamani kokemuksen mallin avulla. Matkailun näkökulmaa analysoin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin luvussa 7.

5. LAPSUUSLOMIEN VUOSIKYMMENET

Unohtumaton loma -keruuaineistosta muodostamastani tutkimusaineistosta voidaan todeta, että lapsuuden loma merkitsee kirjoittajille hyvinkin erilaisia asioita. Asioita, jotka vieläkin mahdollisesti vaikuttavat elämään, tavalla tai toisella. Luvun alussa kuvaan lapsuuden lomia eri vuosikymmeninä aineistolähtöisesti, jokainen vuosikymmen erikseen. Tämän lisäksi valitsin tarkasteltavaksi yhden teeman, Vapaus ja työ –dikotomian, jonka valinta perustuu sen vahvaan esiintymiseen aineistossa ja lisäksi näiden kahden merkittävään rooliin ajankäyttömme määrittelijänä.

5.1 Vuosikymmenten lomakertomusten kuvaus

1930-luku

30-luvulla lapsuuden lomat olivat työntäyteisiä, ja esimerkiksi *heinäpellolla minullekin annettiin harava käteen* (Mies, 30-luku, 6–7). Perheenjäsenet neuvoivat kansakoululaista askareissa; äiti neuvoi haravoinnin tekniikkaa ja opetti sitomaan ruislyhteitä. Isoveli opetti ravustamista, jonka jälkeen kertoja oppi itsekseen ravustamaan. Sen jälkeen isovelji neuvoo hyvät rapujen myyntipaikat, myöhempänä kesänä taas isosisko saa 4H-kerhossa tomaatit kertojaa onnistuneemmin kasvamaan. Rippikoulustakin kertoja kuvailee saaneensa pitkän loman vuonna 1939, papin jouduttua rintamalle Talvisodan alkaessa. (Mies, 30-luku.) 30-luvulla lapsuus oli kertojan mukaan työntäyteistä, ja kertomuksen tyyli on positiivinen. Työtehtävät kuvataan realistisen tuntuisesti, kuitenkin romantisoimatta.

1940-luku

40-luvun alussa lapsuuden lomaa varjostaa Talvisodan loppu ja sitä seurannut Jatkosota: *Sotien aikaisia 1939–45 ”maalla” oloja ei voi sellaisenaan katsoa edes lasten lomailuksi. Turvapaikkana ne oli odotettuja vierailuja sukulais-tiloille maaseudulle* (Mies, 40-luku, 1/2, 54–55). Kaupunkilaispojalle lomailun tuntua saa aikaan liikkuminen, matkalla olo. Kertoja

kuvaa kuljetuksia höyryjunilla, häkäpönttölinjureilla, polkupyörillä ja hevosilla hyvin odotetuiksi ja mielenkiintoisiksi tapahtumiksi, jotka ovat jääneet pysyvästi muistiin.

Maalaispojan 40-luvun kesälomien aikaan tehtäviä olivat marja- ja sienimetsässä oleminen sekä risujen, käpyjen ja muiden hyödyllisten asioiden kerääminen. Lisäksi kertojan sekä hänen ystäviensä tehtävänä oli lähteä naapurin rouvien mukaan keräysreissuille metsään *koska [rouvat] pelkäsivät desantteja, käpykaartilaisia tai karkailevia sotavankeja* (Mies, 40-luku, 2/2, 45–46). Kertoja kuvaa maalla elämisen olleen työn täyteistä, ja tehtäviin, edellä mainittujen keräämisten lisäksi, kuuluivat muun muassa maanhoitoon liittyvät tehtävät, puiden pilkkominen, vesien kanto sekä siivous. *Kyllä touhua riitti liiankin kanssa, mutta silti oltiin tyytyväisiä. Leikkiäkin ehdittiin.* (Mies, 40-luku, 2/2, 51.)

Kun sodasta elossa selvinneet rintamamiehet palasivat kotiin, alkoi jälleenrakentamisen aikakausi, ja lapset pääsivät auttamaan peltotöissä ja erilaisissa viljelyyn liittyvissä tehtävissä. Vaikka työtä kaupunkilaislapselle oli paljon, *se oli kuitenkin iloista aikaa elämisen vaihteluna* (Mies, 40-luku, 1/2, 68). Kertoja kuvaa myös maaseudun töiden helpottajaksi tulleesta traktorista, tuosta *piikkipyöräisestä ja petroolilla käyvästä vetokalusta* (Mies, 40-luku, 1/2, 71–72). Traktorin saapuminen sekä sen myötä töiden teknistyminen auttoi maaseudulla paljon.

Kertoja kuvaa lisäksi seikkaperäisesti maaseudun elämien elämää ja kuinka kaikilla eläimilläkin oli oma tehtävänsä maaseudun elämässä sekä ruokahuoltoon osallistumisessa, elämän kiertokulun osana. Kukko toimi kanojen kaitsijana sekä herätyskellona, koira vartioi sekä elävöitti pihaa, kissan tehtävänä oli taas toimia lemmikkinä ja hiirten pyydystäjänä. Sikojen tehtävänä oli kesäisin kasvattaa ympäröimänsä, ja jonka tuloksista talviaikaan *meidänkin kaupunkilaisperhe joskus pääsi nauttimaan mm. läskisooseina* (Mies, 40-luku, 1/2, 78–79).

1950-luku

50-luvulla lapsuuden lomaansa viettäneelle naiselle kesäloma merkitsi vapautta. Maalaistyön kesään kuuluivat uiminen ja isän kanssa kalastaminen. Kesällä oli myös aikaa leikkiä, sekä tehdä jännittäviä asioita. Jännityksen tunteen sai aikaan esimerkiksi lipputangon vieressä

maassa makaaminen: *Kun tuuli pois päin, näytti pilviä vasten ihan siltä, että lipputanko kaatuu hitaasti päälle* (Nainen, 50-luku, 106–107). Maalaistytön kesänviettoon tuli radikaali muutos – muutto kaupunkiin. Eläimistä, Fiiu-possusta, ruskeakarvaisesta Peku-kanista sekä kutusta, täytyi luopua ja *tilalle tuli oikea iso uimaranta ja keinut puistikossa* (Nainen, 50-luku, 109). Kesäisin kaupunki oli hiljainen, ja kertoja kuvaa ikävöineensä takaisin maalle. Ikävän seurauksena tyttö kärsi niin henkisesti kuin fyysisestikin. Sairastelun ja laihtumisen seurauksena hänet lähetettiin maalle tädin luo, jossa olo pian koheni.

1960-luku

Kun isän vaaleanvihreä Anglia viimein, koko päivän kestäneen ajomatkan jälkeen kääntyi ylös jyrkälle hiekkatielle, elämä alkoi. Ja kesä. (Nainen, 60-luku, 135–136.) Kertomuksessa korostuvat tuoksut ja kaikki mummolassa koetut hetket. Mummo tuoksuu maidolta ja lämpimältä hiivaleivältä, pappa taas öljyltä ja sahanpurulta. Nämä tuoksut kuvastavat onnen tunnetta 60-luvulla lapsuutta ja lomaa viettäneen kertojan kuvauksessa. Kesälomalla kertoja oppi *nopeasti parhaat matopaikat, kiertämään kyynpesät ja nostamaan oikein vettä kaivosta.* (Nainen, 60-luku, 1/2, 155–156.) Kesälomamuistojen mummolassa äiti on iloinen ja isä vahaa Angliaa tyytyväisenä.

Maalaislapsen näkökulmasta katsottuna 60-luku näyttäytyi edelleen työntäyteisenä, jolloin loma-aikoina ei juurikaan matkusteltu mihinkään. Matkustamattomuus johtui maatilän päivittäisten tehtävien hoitamisesta sekä isän ulkopuolisilla tekemistään töistä, *tiukkaa teki, että kaikki saatiin aina ajallaan valmiiksi* (Nainen, 60-luku, 2/2, 125). Muistiin on kuitenkin painunut matka sedän luo Helsinkiin, jossa hienon elämän symboliksi maalaistytölle kuvastui *tuo verkkainen kuljeskelu laivoja katsomassa. Tähtäimeni oli tulla niin hienoksi ihmiseksi, että voisin tarjota sukulaislapsilleni jäätelöt laivalaiturissa.* (Nainen, 60-luku, 2/2, 130.)

1970-luku

70-luvun lomasta kertovassa tarinassa esiintyy taas matkakuvaus, tällä kertaa isän työmaan lähelle. Isällä ei ollut tuolloin lomaa, mutta hän haki perheensä lähelleen viettämään lomaa. *Kuusihenkisen perheen lomalla tarvittiin paljon tavaraa* (Nainen, 70-luku, 1/2, 202), ja

matkustusvälineenä toiminut Ford Anglia oli pakattu lattiasta kattoon. Matka oli pitkä ja se taitettiin yöaikaan. Lomalta muistuu mieleen uimaan oppiminen pesuvadin toimiessa kellukkeena.

Seitsemänkymmentäluvulla myös mökkeiltiin: *Loma oli sama asia kuin mökki* (Nainen, 70-luku, 2/2, 221–222). Mökille lähdettiin heti, kun vanhempien loma alkoi ja sieltä lähdettiin viimeisenä päivänä ennen loman loppua. Muistoiksi kertojalle on jäänyt auringonpaiste, mahdollisuudet sekä erilaisten taitojen oppiminen. Opittuja taitoja olivat muun muassa puujaloilla kävely, laulut ja soutaminen. Lomat olivat täynnä tapahtumia ja seikkailua.

1980-luku

Aineiston kahdeksänkymmentäluvulla lapsuutta viettäneiden lomamuistot koostuivat matkustamisesta ja mökkeilystä. *Auto pakataan ja matka alkaa. Se oli matka toiseen todellisuuteen, ajattomaan aikaan, se oli matka kesään* (Nainen, 80-luku, 1/2, 291–292). Kertomuksessa korostuu kesien samankaltaisuus, ja kuinka lomaan kuuluvat toimet toistuivat vuosi vuosien jälkeen, niiden olematta kuitenkaan tylsiä vaan päinvastoin kiehtovia kokemuksia joka ikinen kerta.

Vanhemmat kertoivat ympäristössä olevista eläimistä, hyönteisistä ja kasveista. Kertoja kuvaa perheen elelleen lomillaan *kuin oravanpoikaset* (Nainen, 80-luku, 1/2, 307), luonnonvaraisesti. Kaasu oli ainoa, mitä käytiin hakemassa kaupungista, muutoin kaikki tarvittava saatiin luonnosta. Kertoja kuvaa oppineensa ympäristöstään paljon, ja loman loppu ja kaupunkiin paluu aiheutti pahoinvointia ja ikävän tuntua: *Kaupungissa odotti vain koulun alkaminen, velvoitteet, liikenneliittymät ja liian suuret ihmismassat* (Nainen, 80-luku, 1/2, 332–333).

Toisenlainen 80-luvun loma viettiin perheen kanssa Ahvenanmaan saaristossa purjehtien ja kalastaen. Kertoja koki lapsuudessaan tylsää ajattomuutta ja mieli oli kaukana kotona; hevosten luona ja kavereiden seurassa. *Ainoa huvitus oli rakennella käpylehmiä ja niille kaarnalauttoja* (Nainen, 80-luku, 2/2, 280–281), kuten kertoja lapsuuden lomakokemustaan kuvaa.

1990-luku

Vuosisadan vaihteen jälkeen koululaisen lomaa odotettiin paljon, ja kertojan lomaa kuvaa yksi sana: Vapaus. Kaupunkilaistytön äiti työskenteli kolmivuorotyössä ravintolassa, mikä tarkoitti hänelle vapautta ja vastuuta. Loma vietettiin kaupungissa sekä kahden veljensä, että kavereiden kanssa ja lapsuuden lomien elämykset olivat kaikin puolin vertaansa vailla:

Värikylläisyydessään, tuoksujen täyteisyydessään ja aistimusten kaikkinaisessa rikkaudessaan, jokainen loma ennen yhdeksännen luokan jälkeistä kesää oli maanpäällinen paratiisi (Nainen, 1990-luku, 430–432).

Loma-aikaan kertojan vastuulla oli kaupassa käyminen sekä kotiovien lukitseminen, jotka hän hoiti tunnollisesti. Ritva-tädin kioskiin tosin hän kävi ystävänsä kanssa tuhlaamassa markkoja karkkeihin, josta Ritva ei koskaan kertonut äidille vaikka tiesi tyttöjen toimivan luvattomasti. Ne lapset, joiden äidit olivat opettajia ja lomailivat lastensa kanssa yhtä aikaa, eivät saaneet karkkirahaa kuin kerran viikossa ja herätäkkin täytyi samalla kellonlyömällä kuin koulu-aikaan. Tästä kertoo kokeneensa myötätuntoa noita lapsia kohtaan, tosin myös voitonriemua. Kertojan mukaan tärkeimmät lapsuuden lomamuistot liittyvät arjessa läsnä olleisiin tunteisiin ja tuoksuihin.

2000-luku

Peruskoulun alettua alkoi myös loman tarkoitus selventyä, vaikka siihen aikaan *lomat olivat aika tylsiä mökki reissuja vain vanhempien ja sisarusten kanssa* (Nainen, 2000-luku, 483–484). Mökki on kertomuksessa loman konteksti, jossa on tylsää, siellä ollaan perheen, kavereiden tai poikakaverin kanssa, tai mökillä ei enää käydä. Joskus kertoja vietti aikaa myös mummolassa, jossa mummo lohduttaa kotiin ikävöivää tyttöä. Hiihtolomilla perhe matkusteli ulkomailla, ja noilla lomilla oli parasta se että *saa olla hyvässä seurassa, nauraa, urheilla, syödä hyvin ja vain laiskotella ja ottaa rennosti* (Nainen, 2000-luku, 494–495).

5.2 Vapaus ja työ –dikotomia

Aineistossa lapsuuden loma näyttäytyy täytenä, eikä koskaan vajaana. Tekeminen, työ tai harrastukset ja toisaalta taas vapaus määrittää lapsuuden lomaa, ja siihen liitettyjä merkityksiä. Korkiakangas (1996) on tarkastellut tutkimuksessaan agraarisessa fyysisessä sekä mentaalisisessa ympäristössä vietettyä lapsuutta, sen konsepteja sekä siihen liittyviä muistoja. Tutkimuksessa on valittu lapsuuden erittelyn perusteemoiksi leikki sekä työnteko. Työntekoon maatalouksissa lapset ovat joutuneetkin usein heti, kun ovat itsenäisesti kyetneet työtä tekemään, noin 3-4 –vuotiaina. (Korkiakangas, 1996.)

30-luvun lapsuuden lomakertomuksessa loma merkitsee *työntekoa*. Kertomus alkaa koulun ensimmäisestä lomasta, tosin työtä on voitu tehdä myös paljon aikaisemmin, kuten Korkiakankaan (1996) tutkimuksessa havaitaan. Kesä on sadonkorjuun ja peltotyön aikaa: Karhetta haravoidaan, heinä kuivataan joko karheella tai seipäällä. Kun heinä siirretään latoon, on lapsen tärkeänä tehtävänä polkea heinä tiiviimmäksi. Seuraavana kesänä uutena viljeltävänä viljana on ruis, jolloin työtehtävät olivat hieman toisenlaisia. Lisäksi poika ryhtyi veljensä kanssa ravustamaan, josta sai tienattua lisää toimeentuloa. (Mies, 1930-luku.) Samantyylinen, työntäyteinen lomakuvaus on myös 40-luvulta. Kansakoululaisaikaan työteko oli marjojen sekä sienien keräämistä ja toki myös maanviljelyyn liittyvä työ oli suuressa osassa myös tällä vuosikymmenellä. (Mies, 1940-luku, 2/2)

Noihin aikoihin työnteko on määritellyt koululaisten vapaa-aikaa, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että formaalista koulusta vapaalla ollessa tehtiin työtä perheen sisällä. Kertomuksissa ei kuitenkaan millään lailla kuvata muistoa negatiivisväyhteisesti, vaan yksinkertaistaen todettuna työn tekeminen oli 30- ja 40- luvun suomalaisen maaseudun lapsuuden loman normi. Vaikka työ olikin työtä, se voidaan nähdä myös jonkinlaisena leikkinä (ks. Korkiakangas, 1996) ja se voi olla kokemuksellisesti nautittavaa. Muisto työnteosta kuvataan opettavaisena kokemuksena.

Teollistumisen ja kaupungistumisen jälkeen vallalla olleen mökkikulttuurin voisi tulkita olevan jatkumoa tälle työnteolle; mökillä eletään omavaraisesti, ilman kaupungin hienoja fasiliteetteja, mökkitoita tehden.

Olimme tosissamme, olimme luonnon armoilla, ja luonto oli meille armelias. Kuin oravanpoikaset elelimme pesässämme, metsä ympärillämme. Vesi kannettiin metallisissa ämpäreissä järvestä. Koleina aamuina takkaan laitettiin tuli. Ruokaa keiteltiin kaasuliedellä. Kaasupullot olivat paksuja pötiköitä, jotka välillä käytiin täyttämässä kylillä. Öljylamppu valaisi illan hämärässä. (Nainen, 1980-luku, 1/2, 306–311.)

Entisajalle tyypillisiä töitä tehdäänkin nyt vapaa-ajalla, varsinaisen palkkatyön ohella ja myös lapset osallistuvat tähän työntekoon. Mökkeilystä kertovissa keräelmissä tunnusomaista on, että työnteko kuuluu oleellisena osana mökkilomaan. Joskin 2000-luvulla lapsuuttansa viettänyt nainen kokee perheensä mökkilomien olleen tylsiä, koska leikit kavereiden kanssa jäivät kotipaikkakunnalle loman ajaksi. Seuraavaksi hän kuitenkin toteaa viettäneensä mökillä suurimman osan lomistaan, ja se saa aikaan ”lomaisan” tunnelman (Nainen, 2000-luku).

Osa kertojista kuvaa lapsuuden lomaansa *vapaudeksi*. Vapaus ei suinkaan ole tylsää, vaan vapaus tarkoitti vapautta arjen kiireistä; koulunkäynnistä tai kaupungin melskeestä. 1950-luvulla lapsuuttaan viettäneelle naiselle vapaus on yhtä kuin vapaa-ajan määrittely itsenäisesti. Vapaus on kertojalle myös maalla asumista. Hän ei kuvaa tehneensä maalla työtä, ainoastaan eläinten hoidon kuvauksen voisi lukea jonkinlaiseksi työnteoksi, mutta sekin tosin on vapaaehtoista. Vapaus päättyy kaupunkiin muuttoon. (Nainen, 1950-luku.)

Vapautta voisi siis olla myös työ, *mökkityö*. Kuten jo yllä kuvailin, mökkeily on iso osa suomalaista lapsuusmaisemaa eri vuosikymmeninä. Vaikka lomalla tehdään työtä, se on vapaaehtoista ja vapaata. Aiemmin esittelemääni mökkeilyä kuvaavaa aineistonäytettä tarkastellessa tulee mieleen, että voisiko olla mahdollisesti jopa niin, että vapaa työ voisikin luoda lapsuuden lomasta merkityksellisen? Koska aineistossa korostuu *tekeminen*, se voisi mahdollisesti olla tyytyväisyyden indikaattori, jonka mukaan arvotamme kokemuksiemme merkityksiä.

6. LAPSUUDEN LOMAKOKEMUKSET OPPIMISEN NÄYTTÄMÖNÄ

Kolmannessa luvussa todettiin jo, että tämän tutkimuksen pääteoreetikon Deweyn kokemukäsitykseen liittyy oleellisena osana *oppiminen*. Informaalia oppimista tapahtuu kouluympäristön ulkopuolella (Feuer, 2009, Carrin, 2011, s.81 mukaan), jolloin koulujärjestelmän sisällä olevien lasten informaalin oppimisen yksi tärkeimmistä ja pisimmistä ajanjaksoista ovat käytännössä lomat. Tarkastelen tässä luvussa aineistoa oppimisen näkökulmasta aikaisemmin esittelemäni Deweyn ajattelun inspiroiman kokemuksen mallin mukaisesti. Tarkastelen tässä luvussa siis lapsuuden lomakokemuksiin sisältyviä elementtejä; vuorovaikutusta, muistia ja muistoja, ja reflektiota, joiden kaikkien avulla kokemus muodostuu, ja jonka ymmärrän olevan oppimista, tavalla tai toisella.

6.1 Kokemusten vuorovaikutus

Deweyn filosofian mukaan kokemukseen kuuluu olennaisesti vuorovaikutussuhde ympäristön; fyysisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön kanssa (Alhanen, 2013, s. 53–55). Hänen mukaansa siis kaikki kokeminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jonka käytännössä voisi ymmärtää niin että kaiken tekemisemme ja niiden seurauksien sisällä on *vuorovaikutusta*. Vuorovaikutussuhde muodostuu lapsuudessamme vaikkapa lähimetsään jossa opimme fyysiseen ja luonnolliseen ympäristöön liittyviä asioita, tai läheinen vuorovaikutussuhde mummon kanssa antaa meille turvallisuuden kokemuksen. Tässä alaluvussa tarkastelen nimenomaan lapsuuden lomakokemuksiin sisältyvien ihmisten välisten vuorovaikutussuhteiden rakennetta.

Vanhemmat

Isä kiirehti kärsimättömänä veneen luo ja hoputti hyväntuulista, hyräilevää äitiä airoihin. Katselimme rannalta pientä venettä keskellä järvenselkää. Kun vene käänsi kokkansa meitä kohti ja käynnistyvän moottorin ääni kantautui korviimme, riensimme kaikki kolme lasta venerantaan vastaan. Nyt isä oli hyväntuulinen ja äiti myrskyn merkki. Äiti sanoi että isä ei osannut ”kommunikoida”. Mutta isä nauroi ja lauloi, vihdoinkin olivat pyydykset syvällä järven sylissä ja kesäloma oli alkanut. (Nainen, 1980-luku, 1/2, 100–105)

Isän rooli aineistoon sisältyvissä keräelmissä näyttäytyy perheen johtohahmona, jonka työ- ja loma-aikojen mukaan muun perheen aikataulut määräytyivät. Isä tekee työtä ja on paljon poissa perheen elannon turvaamiseksi. 40- ja 50-luvuilla isän kanssa käytiin kalassa ja katiskoita kokemassa. Auto, oli se sitten Anglia tai jokin muu, oli kaikissa kertomuksissa autoista kertovissa kertomuksissa isän auto. Isä ajoi autoa, tai hän pesi ja vahasi sitä.

Äiti näyttäytyy aineistossa turvallisena ja esimerkillisenä ihmisenä. 30-luvulla äiti opetti lapsiaan peltotyöhön ja muihin askareisiin ja 70-luvun äidin innovatiivisuus auttaa lasta oppimaan uimaan kun kellukkeet ovat unohtuneet kotiin. 1990-luvulla lapsuuttaan viettänyt nainen vietti lomansa kotinsa läheisyydessä veljiensä sekä ystävänsä kanssa. Tämä johtui yksinhuoltajaäidin kolmivuorotyöstä ravintolassa. Kertoja kuvaa arvostaneensa äidin suhdetta lapseensa, ja sitä, kuinka äiti antoi hänelle vastuuta ja vapautta: *Opin vastuuntuntoiseksi lomailijaksi jo pikkutyttönä, enkä hulivili–luonteestani huolimatta jättänyt kotia retuperälle tai ovia lukitsematta* (Nainen, 1990-luku, 370–372).

80-luvulla lapsuuttaan viettänyt nainen kuvaa kertomuksessaan erityisesti suhdetta vanhempiinsa sekä heidän oppiensa kautta suhdettansa luontoon. Tämän perheen kesäloma vietettiin mökillä, lähes luonnonvaraisesti eläen. Vanhemmat opettivat lapsiaan luonnosta sen luonnollisessa kontekstissa, joka sanan toistamisesta huolimatta tapahtui, luonnossa:

Vanhempamme antoivat meille luontosivistyksen. He kasvattivat meitä kertomalla eläimistä, hyönteisistä ja kasveista, joita löytyi ympäristöstämme. Milloin ihmettelimme metsätien yli kiemurtelevaa metallinväristä vaskitsaa, milloin horsman lehdellä pullistelevaa, yönmustaa kiitäjäntoukkaa. Kaikki eläimet ja hyönteiset etsimme luontokirjojen sivuilta, luimme niiden elämäntehtävistä ja sijoitimme ne siihen suureen kokonaisuuteen, jonka tasavertaisia osia mekin olimme. Me tunsimme metsämme ja järvemme kuin omat ajatuksemme, katselimme harjuja kuin kasvojamme peilistä ja hengitimme sammalikon variksenmarjaista tuoksua. (Nainen, 1980-luku, 1/2, 316–322.)

Deweyläisen kokemosoppimisen lähtökohdista katsottuna (ks. luku 3), juuri tällainen oppiminen on ideaali oppimisen muoto. Konteksti on luonnollinen, tapahtumat koetaan paikan päällä, jolloin ymmärretään asiat kokemuksen kautta. Tässä tapauksessa voisikin ajatella niin, että vuorovaikutussuhde vanhempiin on luonut mahdolliseksi vuorovaikutussuhteen luontoon.

Isovanhemmat, sisarukset ja ystävät

Ja siinä mummo aina seiso, tiellä odottamassa, esiliinansa kädellä silittäen. Ja jostain liiterin tai navetan ovesta pappakin ilmestyi viikate olalla tai maitotonkka kainalossa. Mummon esiliina tuoksui maidolta ja lämpimältä hiivaleivältä, papan halaus öljyltä ja sahanpuruilta. Voi sitä pienen tytön suunnatonta onnea. (Nainen, 1960-luku, 1/2, 140–143.)

Isovanhempien rooli lapsuuden lomakokemuksissa on usein se, että lapset viettivät siellä aikaansa koulujen lomilla, koska omat vanhemmat tekivät töitä. Tämä ei suinkaan vaikuta siltä, että lomat mummolassa olisivat olleet jotenkin pakonomaisia, päinvastoin lapsuusmuistot mummolassa olivat usein rakkaudentäyteisiä ja suhde isovanhempiin lämmin.

30-luvun lapsuuden lomakokemustarinassa isovelji näyttäytyy opastajana. Veli jo osasi, veli tiesi ja opetti. Pikkuveljen kanssa taas opeteltiin uimaan, tai heitä hoidettiin sillä aikaa kun vanhemmat olivat töissä. Sisarukset ovat seuraa ja leikkikavereita, suunnannäyttäjiä ja suunnattavia. Vanhemman sisaruksen esimerkkiä seurataan tai pienempää sisarusta kaitsetaan.

Ystävien rooli lapsuuden lomakokemuksissa näyttää vahvistuneen lähemmäs nykyaikaa mentäessä. 2000-luvulla lapsuuttaan viettäneen naisen kertomuksessa kaverisuhteiden rooli on suuri, ja lapsena loma ilman kavereita tarkoitti tylsyyttä. Vastaavanlaisesti ajatteli kuitenkin eräs nainen lapsena 1980-luvulla:

Lapsena vietin kaikki kesät purjehtien isän, äidin, ja isosiskon kanssa. Lapsena kesät ja varsinkin veneessä vietetyt kesät tuntuivat loppumattomilta vaelluksilta saarelta toiselle kaukana kavereista ja sydämelleni aina rakkaista hevosista. (Nainen, 1980-luku, 2/2, 248–250.)

Yllä olen tulkinnut aineistossa olevia ihmisten vuorovaikutussuhteisiin liittyviä osia. Lapsuudessa vuorovaikutussuhteessa koetaan monia tunteita, jotka kertojat kokemuksissaan liittävät lapsuuden lomakokemuksiin. Vuorovaikutus on puhetta, kuuntelua, katselua ja pelkkää olemassaoloa lapsuudessa osana olleiden ihmisten kanssa. Lapsuuden lomakokemukset muodostuvat osaltaan ihmisten välisessä vuorovaikutussuhteessa.

6.2 Lapsuuden muistot ja nostalgian tunne

Minulla, kuten mummolla ja papalla, äidillä ja veljelläkin, on suuri houkutus verrata nykyisyyttä ennen muinoin vallinneisiin, paremmiksi nimettyihin aikoihin. (Nainen, 1990-luku, 443.)

Koti-ikävä, kaipuu, kaihoisuus ja haaveilu kuvaavat nostalgian tunnetta. Olen itsekin kuullut monta kertaa vanhemmilta sukupolvilta: *Ei sitä meidän aikaan*. Tietynlaista vertailua oman menneisyyden sekä nuorempien, että vanhempien menneisyyksien välillä tulee tehtyä tietyin väliajoin. Usein nostalgian kohde onkin lapsuusaika (Korkiakangas, 1999, s. 172).

Tarkastellessani aineistoon valitsemiani keräelmiä, kertomuksista huokuu nostalgian tunne, ja kertojien pyrkimys välittää kokemaansa tunnetta näkyy keräelmissä hyvin selvästi. Nostalgian tunne on joissain kertomuksissa hyvin vahva, jopa romanttinen (yksinkertainen nostalgia), eikä tunnetta tai kokemusta reflektoida lainkaan (vrt. reflektiivinen nostalgia).

Korkiakangas(1999) toteaa, yksinkertaisen nostalgisen muoto on kaikkein yleisin ja niin myös tässä aineistossa. Yksinkertainen nostalgia on *tunne siitä, että kaikki oli ennen paremmin kuin nykyisin; elämä oli onnellisempaa, jännittävämpää, terveempää, ”sivistyneempää”* (Korkiakangas, 1999, s. 173). Lapsuuden lomassa nostalgiset tunteet välittyvät tekstissä esiintyvistä tunnekuvauksista; lapsuuden lomalla on jännittävää, iloista, onnellista, salaista, ihanaa, ihmeellistä ja niin edelleen. Lapsuuden loman yksinkertaisen nostalgian tunnetta kuvaavia kertomuksia on varsinkin 60-, 70- ja 80-luvun kertomuksissa. 30- ja 40-luvuilla lomalla tehtiin töitä ja sota- ja sen jälkeinen pula-aika näyttäytyy nimenomaan siinä, ettei lapsilla ollut juurikaan aikaa ”olla lomalla” lauseen vapaa-aikaa korostavassa merkityksessään. Tekstistä kaivettavissa olevaa, mutta kuitenkin yksinkertaista ja mennyttä ihannoivaa nostalgiaa on havaittavissa 1950-luvulla lapsuuttaan viettäneiden kertomuksen aineistolainauksessa:

Ennen vanhaan ei lapsille juurikaan tarjottu virikkeitä, eikä suunnitelmia loman vietosta paljon tehty. Näin olin minunkin laitani, kun sain varsinaista lomaa eli lupaa niin kuin silloin sanottiin. (Nainen, 1950-luku, 89–90).

Kertomus näyttäytyy ensilukemalta melko neutraalilta, mutta sanavalintoja tarkastellessa voi huomata tekstissä vivahteita menneen ajan paremmuutta korostavaan ajatteluun. ”Ennen vanhaan” sinänsä tarkoittaa viittaa neutraalisti entiseen aikaan, mutta sen jälkeen tekstissä näkyy erotus nykyajan ja entisen ajan välisestä erosta: Ennen lapsille ei tarvinnut järjestää

virikkeitä ja tekemistä, nykyajan lapsille täytyy. Kertomuksen voisi myös nähdä viittaavan kertojan elämän ennen teollistumista ja kaupungistumista olleen parempaa. Maalaistyttö joutuu muuttamaan kaupunkiin, jossa voi huonosti, laihtuu ja sairastelee. Hänet kuitenkin lähetetään takaisin maalle tervehtymään, jossa olo kohenee sillä yleisestikin *siihen aikaan lapset lähetettiin maalle viettämään terveellistä elämää* (Nainen, 1950-luku, 109–110).

Lapsuuden lomakertomuksien yksinkertainen nostalgian tunne voi siis olla ilmiselvää menneen ajan ylistystä ja ihannointia, tai sitä voi olla myös näennäisen neutraalilta vaikuttavan tekstin sisällä. Kun menneisyyttä muisteleva kirjoittaja ottaa yhden askeleen eteenpäin tästä yleisemmästä nostalgian asteesta, on kyse *refleksiivisestä nostalgiasta*. Tämänkaltaista, nostalgisten tunteiden pohtimista, eli reflektointia näkyy myös tutkimuksen aineistossa. Pohdinta tarkoittaa sitä, oliko lapsuuden loma tosiasiaa niin ihana ja mahtava, kuin nyt tuntuu. Tällaista pohdintaa näkyy erityisesti 90-luvulla lapsuuttaan viettäneen kertojan tekstissä. Hänen lapsuuden kesänsään on vapautta, iloa ja onnea, mutta koska hänen tämän hetkessä kokemuksessaan lapsuus oli elämisen aikaa ja aikuisuus työtekoa ja ehkä jopa elämyksettömyyttä, hän alkaakin pohtia omien muistojensa arvoa ja totuutta: *Vaan oliko mikään oikeasti paremmin?* (Nainen, 1990-luku, 443–444).

Tulkitsevan nostalgian tasolla, eli toisin sanoen muiston analyysin tasolla muiston merkitystä ryhdytään analysoimaan: Miksi minusta tuntuu näin nostalgiselta? Onko tällä kenties jokin merkitys? (Korkiakangas, 1999, s. 173.) Jo aiemassa kappaleessa tulkitsemassani, 1990-luvulla lapsuuttaan viettäneen naisen kertomuksessa on havaittavissa myös tulkitsevan nostalgian piirteitä:

Miksi edes vaatisin itseltäni sellaista? Paluuta viisivuotiaaksi, ja ikuista elämistä iättömässä ja vastuuttoman velvollisuudettomassa Peter Panin maassa? En ole enää se tyttö, jolle loma merkitsi tiettyä ajanjaksoa, säännöllisesti toistuvaa periodia pisteestä pisteeseen. (Nainen, 1990-luku, 447–450.)

Kertoja kuvaa kirjoituksessaan siitä, kuinka vapaa-aika ja työ ovat saaneet aikuisuuden koitettua erilaisen merkityksen. Aika kuluu työtä tehdessä, ja loma on vain työn välissä oleva aika, jona suurimmaksi osaksi levätään, jotta jaksaa taas olla töissä. Hän alkaakin pohtia johtuuko lapsuusajan lomiamuistellessa mielen valtaava nostalgia siitä, että tuolloin vapaa-aika todella oli vapaata. Vapaus oli ja meni lapsuusaikana, eikä sitä ole enää aikuisena

olemassa. Olemassa tuntuisi olevan enää vain muistot, sekä niitä koskeva kaihoisa kaipaus, joka johtuu tämän hetken vapaudettomuudesta.

6.3 Kokemusten vaikutus

Every experience influences in some degree the objective conditions under which further experiences are had. (Dewey, 1988, s. 20.)

Menneisyyden kokemukset vaikuttavat nykyisiin kokemuksiimme. Voimme siis soveltaa tätä Deweyn lähes sadan vuoden takaista ajatusta siten että ymmärrämme että se, miten me koemme aikuisena lomamme juontaa juurensa lapsuuden lomakokemuksista. Suhtautuminen lapsuudessa koettuihin kokemuksiin voi muuttua esimerkiksi täysin tai sitten se voi joissain tapauksissa myös vahvistua (ks. nostalginen tunne). Lapsuuden lomakokemuksia kuvaavan aineiston moniaineisuusjoukosta on löydettävissä yhteyksiä myös kertojan nykyisyyteen, joita tulkitsen tässä alaluvussa tarkemmin. Tutkimuksen aiemmassa vaiheessa kuvasin jo kilpakeruuaineiston rajaamiseen liittyviä kriteereitä. Yhtenä aineiston valintakriteerinä olikin se, että kertomuksessa tulisi mahdollisuuksien mukaan kuvata lapsuuden lomakokemuksen lisäksi myös aikuisuuden kokemuksia.

Lapsuuden lomien merkitystä nykyisyyteen pohtii nainen, joka vietti lapsuuden kesälomansa 1980-luvulla purjehtien saaristossa vanhempiensa ja sisarustensa kanssa. Hän koki tuolloin ikävää takaisin kotiympäristöönsä, jossa seurana olisivat olleet hänen ystävänsä sekä hän olisi voinut harrastaa hevosurheilua. Kun nainen pohtii aikuisiällä suhdettaan tuohon lapsena kokemaansa, hän huomaa ikävöivänsä tuohon aikaan. Suhde menneisyyteen ja lapsuuden lomakokemusten ihannointi jälkeenpäin johtaa siihen, että hän tavallaan *siirtää* lapsuudessaan kokemaansa turhautumisen tunnetta omalle pojalleen, jonka yhteisellä lomallaan vie oman rakkaan, lapsuudenajan harrastuksensa, hevosten pariin:

Kostoksi kaikista kesistä, jotka lapsena jouduin viettämään kaukana merellä, vein oman poikani kämpeingin viereiselle ponitallille. Poika oppi harjaamaan, satuloimaan ja ohjaamaan ponia. Tunsin sellaista mielihyvää lapseni katselemisesta, joka melkein hyvittää ne tuuliset päivät Ahvenanmaan

saaristossa, jolloin ainoa huvitus oli rakennella käpylehmiä ja niille kaarnalauttoja. (Nainen, 1980-luku, 2/2, 287–291.)

On ilmiselvää, että naisen lapsuudessa kokemat purjehdusretket eivät olleet hänen intresseistään juontuvia, vaan hänen vanhempinsa. Koska vanhemmat pitivät purjehduksesta, koko perhe purjehti. Tämän seurauksena hän halusi tehdä oman perheensä kanssa aikuisiällä sellaista, mistä hän itse lapsena nautti, eli yksinkertaisesti vei oman poikansa hevostallille.

Toisaalta kertoja kuvaa myös sitä, että hän itse jälkeenpäin tarkastelee lapsuuttaan ja näkee ajan hyvin merkityksellisenä sekä näkee sen vaikuttaneen myös nykyisiin kokemuksiin.

Hetkittäin löysin sen tunteen ajan olemattomuudesta ja kommunikaatiosta luonnon kanssa, jonka koin niin tylsäksi lapsena, mutta jonka arvon ymmärrän vasta nyt vähän päälle kolmikymmppisenä. (Nainen, 1980-luku, 2/2, 277–279.)

1970-luvun lapsuuden lomien merkityksiä korostaa kertoja, joka kokee lapsuuden aikaisten lomien olleen ”rakennuspalikoita” tulevaisuutta ajatellen. Hän oli viettänyt lapsuuden lomat maalla, poissa kotoaan kaupungista, ja oppinut kaikenlaisia taitoja ja vakuuttanut niiden avulla ihmisiä nuoruuden opiskelijakavereista sitten omiin lapsiinsa:

Miten ilman mökkijuhannuksia olisin osannut kaikki ne suomalaiset laulut opiskelijoiden vappubileissä, miten soutamisosaaminen työpaikan virkistyskisassa olisi herättänyt hämmästyä, miten lapset olisivat voineet leikkipuistossa olla ylpeitä äitinsä kyvystä jopa juosta puujaloilla? (Nainen, 1970-luku, 2/2, 229–232.)

Lapsuuden lomakokemuksiin liittyvän reflektoinnin seurauksena nämä kokemukset vaikuttavat nykyisten lomakokemusten lisäksi myös tuleviin lomiin. 2000-luvulla lapsen kesälomaa vietettiin suurimmilta osin ”tylsästi” mökillä ilman kaveriseuraa. Nykyään nuorena naisena juurikin lomaseuralla on suuri rooli lomakokemuksissa. Lisäksi kertoja arvioi tulevaisuuden lomillaan mahdollisesti *olevansa kavereiden kanssa paljon reissussa ja sitten kun menen naimisiin matkustelen mieheni kanssa, ja myöhemmin myös lapsien kanssa*. (Nainen, 2000-luku, 495–497.) Tulkitsisin kertomuksessa esiintyviä kokemuksia seuran puutteesta ja seuran merkityksestä niin, että lapsuuden ”seurattomat” kesät vahvistavat kertojan kokemusta siitä, että nykyään lomanvietossa on oltava seuraa ja näin myös tulevaisuudessa. Lapsuuden loman seurattomuus vaikuttaa aikuisuuden loman seurallisuuteen.

Aineiston osien, jotka käsittelivät lapsuuden sekä aikuisuuden lomien välistä suhdetta, mukaisen tulkinnan perustella voisi tiivistää seuraavanlaisesti: Se millaisiksi koemme lapsuuden lomamme, näyttävät vaikuttavan aikuisuuden lomakokemuksiin. Tämän lisäksi lapsuuden lomakokemukset vaikuttavat nykyhetken kokemuksen lisäksi myös tulevaisuuden lomakokemuksiin, ja esimerkiksi siihen, millaisia kokemuksia tulevilla lomilla haluamme saavuttaa.

7. MATKALLA LAPSUUDEN LOMASSA

Matkustaminen on lisääntynyt merkittävästi viime vuosikymmeninä. Kun vietämme vapaa-aikaa oman lähiympäristömme ulkopuolelle, tarkoittaa se käytännössä sitä, että olemme *matkalla*. Tämän luvun alussa kuvaan aineiston sisältämiä matkailuun liittyviä osia, jonka jälkeen pohdin lapsuuden lomakokemusten suhdetta matkailuun.

7.1 Lapsuuden lomamatkat

1940-luvulla, sota-aikana, kertoja kuvaa matkustaneensa kaupungista maalle. Maalle ei varsinaisesti lähdetty lomalle, vaan käytännössä katsoen ne toimivat turvapaikkoina lapsille. Ruokaa oli tarjolla ja loman tuntua sai aikaan matkalla olo. Kun kaupunkilaislapsi pääsi maalle, se tarkoitti *iloista aikaa elämisen vaihteluna* (Mies, 40-luku, 1/2, 68).

Matkailua tapahtui myös maalta kaupunkiin, mutta 60-luvulla maalaistytön kaupunkivierailut eivät olleet jokakesäisiä, vaan hyvin harvinaisia. Maalla asuvien ajankäyttöä määrittivät hyvin pitkälti kotieläinten hoito eikä ajoneuvon omistaminen ollut rahan vähyyden vuoksi tavallista.

60- ja 70-luvun kertomuksissa matkailua tapahtuu jo enenevässä määrin. 70-luvulla isä haki Angliallaan perheen lähelleen kesän viettoon. Matkalle lähtöä ja automatkaa kuvataan jännittäväksi: *Miten olisinkaan malttanut nukkua. Ikää oli tullut täyteen kahdeksan vuotta ja ykkösluokka takanapäin. Edessä oli lettipään ensimmäinen kesäloma.* (Nainen, 1970-luku, 1/2, 207–209.) 60-luvun alussa matkustettiin mummolaan, ensin myös Anglialla, ja sittemmin Cortinalla, joka tosin oli *yhtä kiiltävä ja pesty kuin edeltäjänsä* (Nainen, 1960-luku, 1/2, 187–188.)

80-luvulla lapsuuden loma mökillä saa yllättäviä matkailullisia ja eksoottisia piirteitä mökkimatkan lisäksi. Lapsen mielikuvitus saa aikaan jopa ulkomaan matkaan verrattavia matkakokemuksia suomalaisessa ympäristössä:

Suolla vierailu oli verrattavissa itämailla matkusteluun. Kesän paahteessa muhivasta suosta nousi huumaavia tuoksuja, jotka sekoittivat pään ja houkuttelivat yhä syvemmälle rahkasammaleen imuun. Sammalpeite levittäytyi

kauas kirjavana kuin arabialainen matto. Pelkäsimme suonsilmäkkeitä ja mustia ahvenia, joiden tiedettiin elelevän suolammen pohjukoissa. Hieroimme käsiämme suitsukkeilta ja mausteilta tuoksuviin suopursuihin ja söimme vedeltä maistuvia, himmeitä juolukoita kunnes hientuoksusta innostuneet paarmalaumat kävivät liian runsaslukuisiksi. Palasimme kupit kultaisina vilkkuen, suon jalokiviä, lakkoja, täynnä. (Nainen, 1980-luku, 1/2, 323–330)

2000-luvulla matkailun merkitys näyttäisi korostuvan perheiden vapaa-ajankäyttömuotona. Matkat suuntautuvat kesäisin mökille tai mummolaan ja hiihtolomilla perhe on matkustanut usein ulkomaille. Tämä on ainoa valitsemani aineiston keräelmä, jossa lapsuuden lomalla ollaan matkustettu ulkomaille, ja sen voisi nähdä vaikuttaneen myös naisen tulevaisuuden lomasuunnitelmiin, joihin kuuluu paljon matkustelua.

Matkailualan kasvaminen yhdeksi nopeimmin kasvavista aloista näkyy myös tämän tutkimuksen tuloksissa; mitä lähemmäs nykyaikaa keräelmien sisältävissä lapsuuden lomakokemuksissa tullaan, sitä enemmän kertomuksissa kuvataan matkailua ja tämän vuosituhannen alussa lapsuuttaan viettäneen naisen lomakokemuksiin on kuulunut myös ulkomaan matka. Toisin oli aikaisempia vuosikymmeniä kuvaavissa kirjoituksissa. Esimerkiksi 80-luvulla hienovarainen haaveilu aurinkorannasta sai perheen isän kimpaantumaan tyttärelleen: *Ystäviltä kuulin heidän kreikan matkoistaan, lentokentistä ja suolaisesta merestä. Me emme koskaan matkustaneet mihinkään ”lomakohteeseen”. Kun kerran uskaltauduin vihjailemaan aurinkorannasta, isä harppoi tervaamasta soutuvenettä suoraan hiekkarannalle, osoitti sitä ja puuskahti närkästyneenä: siinä on teillä aurinkoranta, ihan ilmainen on ja oikea biitsi.* (Nainen, 1980-luku, 1/2, 295–299.) Kiinnostava huomio on myös se, että sama kertoja kuvaa myöhemmin kirjoituksessaan itämaissa vyytteistä suomatkaansa.

Lapsuuden lomakokemuksien kertomuksissa on matkailullista sisältöä ja se mukailee suomalaisten matkailun yleistä historiaa (ks. Heinonen, 2008). Matkailu on kehittynyt lapsuuskesien työlomasta vapaa-ajan matkusteluksi ja esimerkiksi kaverisuhteiden merkitys on korostunut mitä lähemmäs nykyaikaa tullaan. Voisiko syytä nähdä esimerkiksi *työn muutoksessa* (ks. Härmä & Nupponen, 2002)? Vanhempien työ harvoin enää on kotiympäristössä ja lapsia ei voi enää ottaa osalliseksi työntekoa avustamaan, jo nykyajan työn luonteen vuoksi. He jäävät kotiin, seuranaan sisarukset ja kaverit, joiden kanssa he muutoinkin viettävät aikaa arki-iltaisina. Sitten kun vanhemmat lopulta jäävät lomalle, ja

vievät heidät pois kotiympäristöstä ”tylsille” purjehdusreissuille tai mökkeilemään, tarjoten seuraksi ainoastaan itsensä. Heillä kun on puuhaa; mökkityötä tai purjehdukseen liittyviä askareita, mutta lapsilla näyttäisi olevan vain aikaa. Yhteisen sävelen löytämiseen menee aikaa, koska perheen yhteyden vahvistuminen ja perhepääoman lisääntyminen (Bos, McCabe & Johnson, 2015) ei tapahdu samalla hetkellä, kun loma alkaa.

7.2 Matkalla olon merkitys

Lapsuuden lomaa kuvaavissa kertomuksissa korostettiin *matkalla oloa* (*tourism mobilities*, ks. Larsen, 2001). Loman tunne korostui, kun jonnekin lähdettiin, ja matka sisälsi aina jonkin tarkoituksen sekä päämäärän. Näissä kaikissa matkalla oloa kuvaavissa kertomuksissa oli kuitenkin yhteinen tarkoitus; loman vietto.

Tutkimuksen aikaisemmissa osissa olen tullut jo siihen päätelmään, että lomaa on vuosikymmenien saatossa vietetty hyvin erilaisin keinoin ja siihen sisältyvät kokemukset ovat moniaineeksisia. Sota-aikaan loman tunteen loi matkustus maalle, jolloin matka taitettiin *höyryjunilla, häkäpönttölinjureilla tai polkupyörillä* (Mies, 40-luku, 1/2, 56–57), puhumattakaan tutkimuksen aiemmassa vaiheessa esille tullutta 60-, 70- ja 80-luvun autoilua. Auton pakkaaminen merkitsi lomaa ja autossa istuttiin tiiviisti matkalla olon ajan siihen saakka, kun oltiin perillä. Muistojen lapsuuden lomalla ei varsinaisesti eroteta matkustusta matkakohteesta erilliseksi, vaan jo matkan taitto tarkoittaa lomaa.

Lapsuuden lomakokemuksissa matkailu saattaa olla myös mielikuvitusmatkailua (*tourism imaginaries*, vrt. Salazar, 2012), jolloin suolla käyminen voi mielikuvituksen tuotteena ollakin matka itämaille kaikessa tuoksussaan ja muissa aistikokemuksissa. 90-luvun lapsuudessa mielikuvitusmatkailu korostui entisestään äidin ollessa loman ajan töissä, jolloin hän kuvaa loma-ajan elelleensä *maanpäällisessä paratiisissa, Edenissä tai iättömässä ja vastuuttoman velvollisuudettomassa Peter Panin maassa*. (Nainen, 1990-luku, 432, 448–449.) Kesäloma mummolassa oli itsessään jo seikkailu 70-luvulla (Nainen, 1970-luku, 1/2).

Kun tutkimusaineiston matkailuun liittyviä osia tarkastelee kokonaisuutena, voi huomata, että matka ja matkalla olo näyttää luovan lapsuuden lomalle merkityksen. Matka ei välttämättä suuntaudu kotiympäristön ulkopuolelle, matkan perinteisen määritelmän mukaan, vaan matka

voi olla mielikuvituksessa tai loma itsessään jo vastaa matkaa, jonka avulla on mahdollista saavuttaa nostalgisia, täydentuntuisia elämyksiä. Matkalla oleminen oli lomaa.

8. YHTEENVETO

Pro gradu -tutkielmassani olen tarkastellut lapsuuden lomakokemuksia arkistokeräelmien toimiessa lähdeaineistona. Nämä keräelmät ja niiden sisältämät kertomukset kuvaavat kokemuksia, joita kertojat ovat tallentaneet muistiinsa ja siirtäneet kilpakeruutekstin muodossa Työväen arkiston säilöön. Nämä kertomukset kuvaavat lapsuuden lomakokemuksia 1930-luvulta meidän päiviimme, 2000-luvulle saakka. Päättökimustehtävänä työssäni oli tutkia sitä, millaisina lapsuuden lomakokemukset näyttäytyvät kirjallisissa lomakertomuksissa. Tässä yhteenvedossa vastaan osatehtävien avulla tähän tutkimustehtävään. Osatutkimustehtävät on jaoteltu tuloslukuihin 5-7, jotka esittelen seuraavaksi tiivistetysti.

Ensinnäkin todettakoon, ettei ole olemassa yhtenäistä ”lapsuuden loman rakennetta”. Kuten luvussa 5 olen esitellyt, jokainen lapsuuden lomaa kuvaava kertomus on uniikki, eikä niistä yksikään ole yleistettävissä. Toki kertomuksista on löydettävissä yhtymäkohtia yleiseen historiaan esimerkiksi teollistumisen ja kaupungistumisen myötä, mutta jokainen yksilö ja kertomus on keräelmissä kuvattu kirjoittajien henkilökohtaisista lähtökohdista käsin.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla on löysin aineistossa vahvasti näyttäytyneen teeman, jonka määrittelin Vapaus ja työ -dikotomiaksi. Aineistossa lapsuuden loma näyttäytyy aina täytenä, eikä missään tapauksissa vajaana ja tätä täyteen tuntemusta määrittää aineistossa *vapaus sekä työ*. Kun 30-luvulla koululaisen loma vietettiin heinäpellolla työn parissa, 2000-luvulla se merkitsikin vapautta. Oli lapsuuden loma sitten työtä tai vapautta, sen nähtiin olevan *työn täyteistä tai vapauden täyteistä*. Lapsuuden loma on täysi ja kokonainen.

Tarkastelin lapsuuden lomakokemuksia Deweyn kokemusfilosofiaan (ks. Alhanen, 2013) nojaavan, oman tulkintamallini sekä siihen sisältyvien kokemuksen elementtien mukaisesti. Nämä elementit ovat: Vuorovaikutus, muisti ja muistot sekä reflektio (ks. luku 3.3).

Vuorovaikutusta tarkastelin aineistossa ilmenevien ihmisten välisten vuorovaikutussuhteiden kautta. Isä näyttäytyi aineistossa toimeentulon hankkijana, ajoneuvoihin liittyvänä ja paljon poissa olevana henkilönä. Äiti oli turva ja henkilö, joka osasi paljon asioita ja joka opasti lapsia heidän askareissaan ja tehtävissään. Isovanhemmat toimivat ”kesävanhempina” ja sisarukset että ystävät olivat tärkeää lomaseuraa. Vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa

luovat osaltaan vuorovaikutusta kokemuksen kanssa, eli miten ja millaiseksi kokemus koetaan.

Lapsuuden muistoja määrittää nostalgian tunne. Aineiston kertomuksista valtaosassa korostuu yksinkertaisen nostalgian luonne, joka tarkoittaa ajatusta siitä, että ennen kaikki oli kokonaisvaltaisesti hyvin, tai paremmin, kuin ne nykyisellään ovat (ks. Korhonen, 1996). Kuitenkin omien muistojen todenmukaisuutta tai lapsuuden kokemusten aikaisten tapahtumien soveltuvuutta nykyaikaan pohdittiin. Lapsuuden loma näyttäytyy siis *nykyisyyttä parempana aikana*.

Viimeisenä kokemuksen elementtinä käsitelin reflektiota. Tarkastelin aineistosta kohtia, joissa pohdittiin lapsuuden lomien suhdetta nykyisyyteen. Aineistokohdista ilmeni, että lapsuuden lomakokemukset *vaikuttavat aikuisena koettuihin lomiiin* ja myös tulevaisuuden lomien suunnitteluun.

Matkailun näkökulmasta lapsuuden loma näyttäytyy työn tai vapaa-ajan täyteenä aikana, jolloin ollaan liikkeellä. Vaikkei lapsuuden lomalla varsinaisesti matkustettaisi erityisen kauas, eikä varsinkaan matkailukohteisiin, *matkalla olo lomalle merkityksen*. Tämä merkityksellinen matka voi olla myös mielikuvituksen tuotetta, jolloin lapsuuden loma itsessään on matka.

Kun katson tekemääni tutkimusta ja sen sisältämiä tuloksia, näen niiden vastaavan tutkimustehtävään lähdeaineiston ansaitsemalla arvokkuudella. Tuloksien avulla voimme ymmärtää entistä paremmin lapsuuden lomakokemuksia sekä niiden merkityksiä. Arvioisin myös niin, että matkailullisen näkökulman tarkasteleminen tässä tutkimuksessa loi tärkeän yhteenvedon koko lapsuuden lomakokemusten merkityksiä tarkastellessa. Korostan vielä lopuksi, että vaikka tämän tutkimuksen tulokset eivät ole laadullisen luonteensa vuoksi yleistettävissä, voidaan tutkimustuloksia hyödyntää tavoilla, joissa vain mielikuvitus on rajana.

KIITOKSET

Haluan kiittää tämän Pro gradu -tutkielman ohjaajaa professori Soile Veijolaa kommenttien ja ohjauksen lisäksi uskosta työn loppuun saattamiseksi ja varsinkin loppuvaiheen kannustamisesta. Opin tutkielmaseminaarissa merkittävästi uusia ja tarpeellisia taitoja, joita tulen varmasti hyödyntämään tulevaisuudessa. On myös syytä osoittaa kiitokset ohjauksesta seminaariin osallistuneille yliopistonlehtori Monika Lüthjelle sekä professori Markku Vierulle. Monikaa haluan erityisesti kiittää työni tieteenfilosofisiin taustoihin liittyvistä kommentteista.

Seminaariin osallistuneiden opiskelijoiden vertaistuki sekä kommentit olivat erittäin tärkeitä ja ilman niitä tätä työtä tuskin olisin saanut päätökseen. Kiitän myös Työväen arkiston sekä Työväen muistitietotoimikunnan henkilökuntaa aineistonkäyttöön liittyvästä avusta. Lopuksi haluan vielä kiittää äitiäni, perhettäni sekä huoliani kuunnelleita ystäviäni kaikesta tämän työn tekemiseen liittyvästä avusta, kärsivällisyydestä ja kannustuksesta.

Kiitos.

AINEISTOLÄHTEET

<u>Koodaus tekstissä</u>	<u>Työväen muistitietotoimikunta, sidos, keräelmä, Työväen arkisto.</u>
Mies, 1930-luku.	Työväen muistitietotoimikunta, 386,11658, Työväen arkisto.
Mies, 1940-luku, 1/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 387,11717, Työväen arkisto.
Mies, 1940-luku, 2/2 .	Työväen muistitietotoimikunta, 393, 11922, Työväen arkisto.
Nainen, 1950-luku.	Työväen muistitietotoimikunta, 394, 11962, Työväen arkisto.
Nainen, 1960-luku, 1/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 388, 11753, Työväen arkisto.
Nainen, 1960-luku, 2/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 387, 11724, Työväen arkisto.
Nainen, 1970-luku, 1/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 388, 11760, Työväen arkisto.
Nainen, 1970-luku, 2/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 389, 11782, Työväen arkisto.
Nainen, 1980-luku, 1/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 388, 11763, Työväen arkisto.
Nainen, 1980-luku, 2/2.	Työväen muistitietotoimikunta, 387, 11728, Työväen arkisto.
Nainen, 1990-luku.	Työväen muistitietotoimikunta, 390, 11823, Työväen arkisto.
Nainen, 2000-luku.	Työväen muistitietotoimikunta, 389, 11780, Työväen arkisto.

LÄHTEET

- Aho, S. (2001). Matkailuelämys prosessina: elämysten synnyn ja kehityksen vaiheet. Julkaisussa S. Aho, A. Honkanen & J. Saarinen (toim.), *Matkailuelämykset tutkimuskohteina* (s. 32–50). Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Aksakal, N. (2015). Theoretical view to the approach of the edutainment. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 186, 1232-1239.
- Alanen, A. (2007). Elämystalous yhtä suuri Suomessa kuin Ruotsissa. *Tieto & trendit*, 11. Haettu 11.5.2016 osoitteesta http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_11_07.html
- Alhanen, K. (2013). *John Dewey'n kokemuksefilosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Anttila, A.-H. (2008). Mökkeily. Teoksessa K. Häggman, M. Kuisma, P. Markkola, P. Pulma, R.-L. Kuosmanen & R. Forslund, (toim.), *Suomalaisen arjen historia. Hyvinvoinnin Suomi*, (s.176–183). Helsinki: Weilin+Göös.
- Bos, L., McCabe, S., & Johnson, S. (2015). Learning never goes on holiday: An exploration of social tourism as a context for experiential learning. *Current Issues in Tourism*, 18(9), 859-875.
- Carr, N. (2011). *Children's and families holiday experiences*. Abingdon: Routledge.
- Dewey, J. (1988). Experience and education. Teoksessa J. A. Boydston, (toim.), *The later works 1925–1953*, Vol. 13, (s.3–62). Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Dewey, J. (1929). *Filosofian uudistaminen*. Suomentanut T. Perhoniemi, 2014. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, O. & Peltonen, U.-M. (2006). Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen, (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, (s.7–24). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Gram, M. (2007). Children as co-decision makers in the family? The case of family holidays. *Young consumers*, 8(1), 19–28.
- Heinonen, V. (2008). Vapaa-aika, matkailu, harrastukset. Teoksessa K. Häggman, M. Kuisma, P. Markkola, P. Pulma, R.-L. Kuosmanen & R. Forslund, (toim.), *Suomalaisen arjen historia. Hyvinvoinnin Suomi*, (s.120–125). Helsinki: Weilin+Göös.
- Härmä, M. & Nupponen, T. (2002).(toim.). *Työn muutos ja hyvinvointi tietoyhteiskunnassa*. Sitran raportteja 22. Haettu 12.5.2016 osoitteesta <http://www.sitra.fi/julkaisut/raportti22.pdf>
- James, W. (1907). *Pragmatism: A new name for some old ways of thinking*. Suomennos Immonen, A. (2008). Pragmatismi. Tampere: Eurooppalaisen kirjallisuuden seura.
- Jennings, G. (2010). *Tourism research*. 2nd ed. Milton: John Wiley and Sons Australia.

- Kilpinen, E. (2008). John Dewey, George Herbert Mead ja pragmatistisen yhteiskuntatieteen ongelmat. Teoksessa E. Kilpinen, O. Kivinen & S. Pihlström, (toim.), *Pragmatismi filosofiassa ja yhteiskuntatieteissä*, (s. 91–132). Helsinki: Gaudeamus.
- Knuuttila, M. (2007). Omaa ruokaa isoäidin keittiöstä. Teoksessa S. Knuuttila & U. Piela, (toim.), *Menneisyys on toista maata*, (s. 49–61). Kalevalaseuran vuosikirja 86. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Koivusilta, L. & Sillanpää, M. (1991). Perheen elämäntilanteen merkitys lomanviettosuunnitelmille. Teoksessa *Loma ja hyvinvointi – Tutkimuksia 4–6*. (s. 2–99). Sosiaali- ja terveyshallituksen raportteja 26/1991. Helsinki: Vapokustannus.
- Korkiala, T. & Puumalainen, J. (2015). *Sosiaalisesta lomasta voimia arkeen. Perheiden käsityksiä tuetun perheloman vaikutuksista*. Kuntoutussäätiön työselosteita 51/2015. Helsinki: Kuntoutussäätiö.
- Korkiakangas, P. (1999). Muisti, muistelu ja perinne. Teoksessa B. Lönnqvist, E. Kiuru & E. Uusitalo (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot. Johdatusta etnologiatieteisiin*, (s. 155–176). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Korkiakangas, P. (1996). *Muistoista rakentuva lapsuus*. Kansantieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Koski, K. (2007). Katsaus: Mitä kertomus on? Tieteidenvälisyyden haasteita ”kertomusten” tarkastelussa. *Elore*, 4(1). Haettu 24.2.2016 osoitteesta http://www.elore.fi/arkisto/1_07/kos_c_1_07.pdf
- Larsen, J. (2001). Tourism mobilities and the travel glance: Experiences of being on the move. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 1(2), 80-98.
- Laurén, K. (2006). Kirjoitetun kokemuksen kiehtovuus. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo (toim.), *Vaeltavat menetit*. (s.426–449). Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Lehto, X. Y., Choi, S., Lin, Y.-C. & MacDermid, S. M. (2009). Vacation and family functioning. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 459–479.
- Lüthje, M. (2001). Narratiivinen lähestymistapa matkakokemuksiin. Teoksessa S. Aho, A. Honkanen & J. Saarinen (toim.), *Matkailuelämykset tutkimuskohteena*. Lapin yliopiston matkailun julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 6. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Löfgren, O. (1999). *On holiday. A history of vacationing*. Berkeley: University of California Press.
- MacCannell, D. (1976). *The tourist : A new theory of the leisure class*. Berkeley: University of California Press.
- Mannell, R. & Iso-Ahola, S. (1987). Psychological nature of leisure and tourism experience. *Annals of Tourism Research*, 14(3), 314-331.

- Mäkelä, K. (1990). Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, (s.42–61). Helsinki: Gaudeamus.
- Neville, R. D. (2014). Leisure and the Luxury of Expérience. *Leisure Sciences*, 36(1), 1-13.
- Niiniluoto, I. (2002). Kokemus-kollokvion avaussanat. Teoksessa L. Haaparanta & E. Oesch (toim.), *Kokemus*, (s.9–14). Acta Philosophica Tampereusia vol. 1. Tampere: Yliopistopaino.
- Nuolijärvi, P. (2007). "On se aika monellaista ollu." Menneisyyden esiinkutsuminen murrehaastatteluissa. Teoksessa S. Knuutila & U. Piela, (toim.), *Menneisyys on toista maata*, (s. 79–97). Kalevalaseuran vuosikirja 86. Helsinki. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Pansiri, J. (2005). Pragmatism: A methodological approach to researching strategic alliances in tourism. *Tourism and Hospitality Planning & Development*, 2(3), 191–206.
- Perusopetuslaki 628/1998. (1998). Haettu 22.4.2016 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Poria, Y., & Timothy, D. J. (2014). Where are the children in tourism research? *Annals of Tourism Research*, 47, 93–95.
- Pöysä, J. (2015). *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Helsinki: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Pöysä, J. (2010). Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa J. Pöysä, H. Järviluoma & S. Vakimo (toim.), *Vaeltavat metodit*. (s.331–360). Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Pöysä, J. (2006). Kilpakirjoitukset muistitietotutkimuksessa. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologia kysymyksiä*, (s.221–244). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Obrador, P. (2012). The place of the family in tourism research: Domesticity and thick sociality by the pool. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 401–420.
- Rautakilpi, S. (2008). Muistitietotutkimus. Haettu 19.2.2016 osoitteesta <http://www.enorssi.fi/enorssi-verkosto/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/muistitietotutkimus-1>
- Rossi, L. (2012). Muisti, muistot ja muistitietohistoria. Teoksessa A. Nivala & R. Mähkä (toim.), *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*, s.49–81. Turun yliopiston julkaisusarja Kulttuurihistoria 10.
- Saarikoski, H. (2011). Menneisyyden ruumiinkokemusten tutkiminen kirjoitetussa aineistossa. Teoksessa S. Lakomäki, P. Latvala & K. Laurén (toim.), *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*, (s. 117–136). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Salazar, N. B. (2012). Tourism imaginaries: A conceptual approach. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 863-882.

- Salo, U.-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen ja R. Högbäck (toim.), *Umpikujasta oivallukseen*, (s.166–190). Tampere: Yliopistopaino.
- Schänzel, H., Yeoman, I. & Backer, E. (toim.). (2012). *Family tourism. Multidisciplinary perspectives*. Bristol: Channel view publications.
- Shaw, S., Havitz, M. & Delemere, F. (2008). “I decided to invest in my kids’ memories”: Family vacations, memories, and the social construction of the family. *Tourism, Culture & Communication*, 8, 13–26.
- Salmi-Niklander, K. (2006). Tapahtuma, kokemus ja kerronta. Teoksessa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo & U.-M. Peltonen (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, (s.199–220). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Small, J. (2008). The absence of childhood in tourism studies. *Annals of Tourism Research*, 35(3), 772–789.
- Small, J.(1999). Memory-work: a method for researching women's tourist experiences. *Tourism management*, 20, 25–35.
- Työväen Arkisto: Eilistä ja nykypäivää. Haettu 1.4.2016 osoitteesta http://www.tyark.fi/pdf/ta_historia.pdf
- Tigerstedt, C. (1990). Omaelämäkertojen erillisteemojen analyysi. Teoksessa K. Mäkelä (toim.), *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*, (s.99–113). Helsinki: Gaudeamus.
- UNWTO. (2015). Tourism highlights 2015 Edition. Haettu 10.05.2016 osoitteesta <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>
- Ukkonen, T. (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemukuskertomusten tuottamisprosessina*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Valentine, G. & McGendrick, J. (1997). Children’s outdoor play: exploring parental concerns about children’s safety and the changing nature of childhood. *Geoforum*, 23(2), 219–235.
- Väyrynen, K. & Pulkkinen, J. (2016). Johdanto. Teoksessa K. Väyrynen & J. Pulkkinen (toim.), *Historianfilosofia* (s.7–15). Tampere: Vastapaino.
- Yoesting, D.R. & Burkhead, D.L. (1973). Significance of childhood recreation experience on adult leisure behaviour: An exploratory analysis. *Journal of Leisure Research*, 5, 25-36.
- ...Sitten kun loma alkaa! Unohtumaton loma –muistitietokeruu. Haettu 1.4.2016 osoitteesta <http://www.tyark.fi/misc/lomakeruu2011.pdf>

UNOHTUMATON LOMA

-Loma vai lamaloma?

Muistitietokeruu loma- ja lomautusmuistoista 2010-2011

–”Vietin ihan ensimmäisen palkallisen kesälomani opiskelun jälkeen. Oli hieno tunne päästä lomalle. Toteutin monta vuotta haaveenani olleen pyöräretken ja pyöräilimme teltta mukanaani ympäri Suomea poikakaverini kanssa. Reitti meni...” (Marja 26)

–”Työt oli mielessä vielä pitkään lomalle jäätyä ja paluu töihin alkoi ahdistaa hitosti viikkoa ennen loman loppumista. No, lomautustieto siel sit odotti meitä lomilta palaavia...” (Jani 38)

Lomalla kaikki on toisin -tutkimuksessa kaksi kertojaa kuvasi vuoden 2007 kesälomaansa. *Unohtumaton loma* -kirjoituskilpailun avulla etsimme laajemmin tietoja suomalaisten kesälomavietosta ja lomamuistoista, vieläpä muistojen karikkoiselta puolelta, jossa yritysten lomautukset yleistyivät yhteiskunnassa.

Loma voi tarkoittaa vaikkapa ensimmäistä palkallista vuosilomaasi. Tai ehkäpä muistat lähemmättömästi jonkin hauskan mökkiloman perheen kesken kotimaassa tai tuetun lomaviikon lomajärjestön, työpaikan tai ammattiosaston kesäkodissa. Toki voit muistaa sen jännityksen, jonka ensimmäinen lomamatkasi ulkomaille aiheutti. Toisaalta muisteltava lomasi voi olla myös ikävällä tavalla mieleenpainuva, se voi olla työntäyteinen ja stressaava kesäloma tai jopa pakko-loma irtisanomisuhkan alla.

Keruujulistus

Lomista

Monelle varhaiset lomamuistot liittyvät koulutyön taukoamiseen kesänviettoon, jolloin perhe lomaili yhdessä. Mutta lomamuistoja on muunkinlaisia. Vuosiloma on laajentunut viikon kesälomasta ja päättynyt lisälomiksi. 1970-luvun lopulla yritykset aloittivat laajat lomautukset, jolloin alettiin puhua pakkolomista. Keruu keskittyy sekä kesälomanviettoihin että keräämään muistikuvia vastentahtoisista lomista. Ns. lamalomat seurasivat toisiaan talouden laskukierteissä.

”Kun kesä tulis, nii en varjoa hakis”, huokaus pakkasella

Työväen muistitieto kertoo entisaikain metsä- ja rakennustyöntekijöiden kierteistä töiden perässä talvin kesin. Määrämittainen palkallinen loma oli pitkään vain vakituksessa työsuhteessa olevilla. Yrittäjät, viljelijät, kotiäidit ja monet muut saivat pitää lomansa miten kykenivät, useimmiten ei mitenkään. Mitä lomasta on kerrottavissa, kun puolet väestöstä on varsinaisen työelämän ulkopuolella opiskelemissa, työttömänä, omaishoitajana tai eläkkeellä. Jotta lomalle pääsy helpottuisi, on pitkään ollut mahdollista käyttää lomajärjestöjen tuettuja lomiamia.

Kirjoituskilpailulla haemme lomakuvia eri vuosikymmeniltä, paikkakunnilta ja elämänvaiheista. Tällä tavalla toteutettu muistitietokeruu pyrkii tallentamaan kokemusperäistä tietoa lomanvietosta. Olet sitten ikäveteraani, keski-ikäinen tai nuorempi, voit yhtä lailla tarttua aiheeseen. *Unohtumaton loma*-kirjoituskilpailun ja muistitiedon keruun aika on 15.10.2010 - 31.3.2011.

Kirjoitusohjeet

Vaikka kyseessä on kirjoituskilpailu, muistelijoiden välinen viimeisen päälle kilpaileminen ei ole tämän muistitietokeruun henki. Kirjoita omana itsenäsi vapaamuotoisesti. Kun olet päättänyt, mistä unohtumattomasta lomastasi kirjoitat, voit tyhjentää muistihavaintojasi rennosti ja pinnistelemättä oikein-kirjoituksen kanssa. On tärkeää, että kirjoitat ylös mahdollisimman tarkkaan omakohtaisesti kokemasi, näkemäsi, kuulemasi ja jopa haistamasi lomat.

Kirjoitusohjeet pähkinänkuoressa: Kuvaa lomamuistosi mahdollisimman tarkkaan kirjoituksessasi. Kirjoita mieluiten tietokoneella ja tallenna **rtf** (rich text format) tiedostomuodossa. Pituus noin 6-8 liuskaa, voi olla pidempikin. Merkitse kirjoituksen alkuun nimesi, syntymävuotesi, ammattisi ja yhteystietosi (osoite, puhelinnumero ja sähköpostiosoite). Tekstin tulee olla aiemmin julkaisematon.

Minne postitetaan?

Tekstitiedostot tulee lähettää sähköpostitse osoitteeseen: **tmtkeruu@gmail.com**
Sähköpostin aihekenttään merkintä: **LOMA**

Kirjalliset vastaukset postitetaan osoitteeseen:
Työväen Muistitietotoimikunta
Sörnäisten rantatie 25
00500 Helsinki
Kirjekuoreen merkintä: **LOMA**

Vastausaika

Palkitsemisessa mukana olevien kirjoitusten tulee olla perillä arvostelua varten ajoissa. Keruu-aika on: **15.10.2010–31.3.2011**. Unohtumatonta lomaa koskevan muistitiedon lähettäjien puoleen voidaan kääntyä muunkin mahdollisen materiaalin tallentamiseksi.

Kysyttävää?

Kirjoituskilpailun ja muistitiedon keruun vastuuhenkilöt ovat dosentti **Anu-Hanna Anttila** Turun yliopistosta ja muistitietosihteerini **Risto Reuna** Työväen Arkistosta.

Kilpailua ja keruuta koskevat yhteydenotot ja kyselyt: Risto Reuna
risto.reuna@tyark.fi
puh. 09–7743 1170

Kirjoituskilpailun palkinnot ja palkintoraati:

Toimikunta jakaa palkintoina yhteensä 1500 euroa:

I palkinto 800 euroa
II palkinto 400 euroa
III-V palkinto 100 euroa

Palkintoraadin puheenjohtajina toimivat rouva Eeva Ahtisaari ja tietokirjailija Sakari Kiuru sekä muina jäseninä tiedottaja Sanni Halla-aho, päätoimittaja Tuomo Lilja, prof. Pirjo Lyytikäinen, toiminnanjohtaja Päivi Puhakainen, prof. Lotte Tarkka ja puheenjohtaja Esa Vilkkuna.

Kuinka muistella unohtumatonta lomaa?

Seuraavien kysymysten avulla voit palauttaa mieleesi muistikuvia unohtumattomista lomista.

1. Koululaisen ja opiskelijan kesäloma

Kesäloimat liittyvät kouluun tai opiskeluihin. Muistele yhtä kesälomaasi esimerkiksi miettimällä näitä kysymyksiä: Mikä loma sinulle on lapsuuden tai nuoruuden lomista jäänyt erityisesti mieleesi? Mitä lapsuuden kesälomalla teit? Mökkeilittekö, matkailitteko autolla, retkeilittekö vai olitteko vesillä perheen kanssa? Entä opiskelijana, missä olit töissä ja mitä teit sinä unohtumattomana kesänä työksesi? Kenen kanssa teit töitä ja vietit vapaa-aikaasi töiden jälkeen? Entä mihin käytit kesälomatienestesiä? Mitä kommelluksia unohtumattomaan lomaasi liittyy?

2. Työntekijän loma

Työntekijän loma voi olla palkallista vuosilomaa, tai jos sitä ei ole kertynyt riittävästi, voi se olla palkatontakin lomaa eli ”omaa lomaa”. Muistele yhtä mieleesi jäänyttä vuosilomaasi esimerkiksi miettimällä näitä kysymyksiä: Mitä muistat ensimmäisistä palkallisista kesälomistasi ja niiden vietosta, onko jotakin erityistä jäänyt mieleen? Sisälsikö unohtumaton lomasi mökkeilyä tai matkustamista? Vietitkö lomasi yksinäsi vai yhdessä jonkun toisen tai perheen kanssa? Pitikö lomaa suunnitella ajoissa etukäteen, jos niin millä tavoilla? Oliko loma-aikasi riittävä ja riittävätkö rahasi? Entä saitteko puolisososi kanssa pidettyä loman samaan aikaan? Oliko lomasi lomaa vaiko työntäyteistä aikaa? Mikä teki lomastasi unohtumattoman: ensikertaisuus, loman täydellinen onnistuminen vai kertakaikkinen meno pilalle?

Vai oliko ”lomasi” pakkoloma, joka ei oikeasta kunnan lomasta käy? Kerro mitä kaikkea tapahtui. Poistuitte mielenosoituslakkoon? Järjestyneiden työntekijöiden muistoissa on pitkiä aikoja, jolloin työtaistelun tai -sulun takia mm. 1956, 1971, 2005 oltiin pitkiä aikoja pois työpaikalta. Pitkästyttikö, miten vietit ajan?

3. Tuettu loma

Tuettuja lomiam tarjoavat useat järjestöt vähävaraisille, suurperheisille ja sellaisille ihmisille, joille ei muutoin olisi ollut mahdollisuuksia lomailuun. Onko sinun unohtumaton lomasi tuettu loma, jonka olet viettänyt jossakin lomakodissa tai kylpylässä? Muistele tällaista lomaasi esimerkiksi miettimällä näitä kysymyksiä: Minkälainen tällainen lomasi oli, entä lomakohde? Mitä kautta päädyit tälle lomalle ja mikä taho tarjosi lomatuon sinulle? Oliko lomalla järjestettyä ohjelmaa, jos oli, niin minkälaista? Olivatko lapsesi ja puolisososi mukana? Entä keitä muita tuetulla lomalla oli samaan aikaan? Saitko kenties uusia hyviä ystäviä, ja siksi tämä loma jäi mieleesi? Mistä tuetulla lomallasi pidit eniten – mistä vähiten?

Käyttö

Keruseen osallistuneiden muistelmien edellytetään olevan jatkossa tutkimuskäytössä ja mahdollista käyttöä koskevista rajoituksista on mainittava erikseen. Tämän vuoksi liitä loma-muistosi mukaan erillinen viesti sähköpostiosioon tai kirjoitelman yhteyteen.

- Viestissä lukee: Luovutan kirjoitukseni Työväen Arkiston muistitietokokoelmiin tutkimuskäyttöä varten. Annan luvan käyttää kirjoitustani loma-aiheisessa antologiassa. Allekirjoituksesi.
- Jos et syystä tai toisesta halua nimeäsi julki, tulee asia erikseen mainita seuraavasti: Toivon oikean nimeni sijaan käytettävän nimimerkkiä ”keksimäsi nimimerkki”.

